

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΟΥΤΣΙΝΗΣ (ΝΙΚΗΤΑΣ)

ΤΟ ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ
1941-1945

ΤΟΜΟΣ Α

Εκδόσεις Άνω Τελεία· Αθήνα 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα του εκδότη – Πρόλογος του συγγραφέα	11
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ	
1. Γυρισμός από τον πόλεμο· η ιδέα της αντίστασης ωριμάζει	21
Σύνδεση με τον Ανδρέα Μούντριχα – Δυαδική καθοδήγηση και διστακτικότητα – Από το Πεζικό στη Χωροφυλακή – Η ίδρυση του ΕΑΜ δίνει πνοή – Κλαρίτες, η πρώτη μορφή αντάρτικου στη Βοιωτία	
2. Στ' άρματα, στ' άρματα (με τρία λιανοντούφεκα)	35
Ο Νάκιας (Βασίλειος Παναγιώτου) – Το βάπτισμα του πυρός – Αρχίζει η εξόντωση των ληστών – Ηθικός αφοπλισμός χωροφυλάκων – Γιάννης Αβορίτης: ενέδρα μία, λιποταξία μία – Δρόμος μετ' εμποδίων – Ένας Θηβαίος εθνικόφρων – Οι Ιταλοί εγκαταλείπουν τη Δομβραίνα – Ο Ορέστης στην Αθήνα	
3. Ο Άρης στην Αθήνα· όλοι οι δρόμοι περνούν από τα Δερβενοχώρια	43
Η Κεντρική Επιτροπή καλεί τον Άρη – Ο πιστός στρατιώτης Μακρίδης – Η αλήθεια για την υπόθεση Μαραθέα – Η αιτία της στάσης του ΚΚΕ – Η επιστροφή – Ένα ρολόι από την Αμερική	
4. Συνοδεύοντας το Στρατηγείο Στερεάς	55
Ο κουμπάρος αλλάζει – Με τους Ρουμελιώτες αντάρτες του Άρη – Γνωρίζοντας τον πρωτοκαπετάνιο – Πορεία προς Ρούμελη – Στρατολόγηση του καπεταν-Βάρδα – Οι Ζερικιώτες – Και πάλι οι Αβοριταίοι – «Μείναμε μόνοι, γραμματικές» – Συνάντηση με τα αρχηγεία Παρνασσίδας και Λοκρίδας	
5. Συγκρότηση του Αρχηγείου Αττικοβοιωτίας, επιστροφή και εγκατάσταση στη Μαζαρέκα	69
Εορτασμός της 25ης Μαρτίου στη Δεσφίνα – Συγκρότηση του Αρχηγείου Αττικοβοιωτίας – Ο Θεοχάρης Πολύχρονος – Αναχώρηση για Αττική – Εκτέλεση Βάρδα και Αβορίτη – Ανασυγκρότηση διοικήσεων – Στάση στην Αγία Τριάδα Πλαταιών – Εγκατάσταση στη Μαζαρέκα – Δυο λόγια για τον Άγιο Θωμά – Σχέδια σύμπτυξης στην Πίνδο – Μια παρένθεση για τον Ορέστη	
6. Ο Σαράφης στρατιωτικός αρχηγός του ΕΛΑΣ	83
Συγκρότηση του Γενικού Στρατηγείου ΕΛΑΣ – «Βροντάει ο Όλυμπος» – Πάσχα 1943 – Συνοδεύοντας το Σαράφη για να αναλάβει καθήκοντα – Η ηγουμένη Χαριτίνη της Αγίας Τριάδας – Ο όρκος του αντάρτη – Πανηγυρική άφιξη στο Μαυρολιθάρι – Ένα τραγικό περιστατικό – Συγκέντρωση στελεχών	
7. Ο στρατός που αποφεύγει τη σύγκρουση, δε θα γίνει ποτέ ένας αξιόμαχος στρατός	99
Δύναμη του Υπαρχηγείου Αττικής στη Ρούμελη – Ο Ηλίας Μανιάτης – Η κλοπή τιμωρείται με θάνατο – Ένα ούζο για τον Άρη – Η αγγλική βοήθεια – Οι ιταλικές εκκαθαριστικές επιχειρήσεις – Συμπεράσματα	

- 8. «Ένα αγκάθι, ο Ψαρρός»: οι τρεις διαλύσεις του 5/42** 109
 Η δεύτερη διάλυση – Η τρίτη διάλυση (φόνος Ψαρρού) – Μερικά ερωτήματα και απαντήσεις
- 9. Συγκρότηση του I/34 Τάγματος, θορυβώδης επιστροφή στην Αττική** 119
 Ανασυγκρότηση και μετονομασία των μονάδων του ΕΛΑΣ – Ένας κύκλος κλείνει, ένας νέος ανοίγει – Η Μάχη του Καπαρελλίου – Στα Βίλια υπό τα χειροκροτήματα των χωροφυλάκων – Αφοπλισμός και διάλυση της Χωροφυλακής Οινόης – Επανεγκατάσταση στη Μαζαρέκα – Η ληστεία ξανασηκώνει κεφάλι – Ο ταγματάρχης Λακιώτης στο I/34 – Σχεδιάζοντας την Ενέδρα της Κάζας – Επίσκεψη στο μητροπολίτη Αττικής & Μεγαρίδος – Στο χάνι της Κάζας – Διατάσσοντας τη δύναμή μας – Η μάχη – Απολογισμός – Η τύχη των αιχμαλώτων – Ιωαννίδης: Μόνο πολιτική δράση στην Αττικοβιοτία – Σύσταση 2ου Λόχου – Δράση των άλλων ταγμάτων του 34ου Συντάγματος
- 10. Ημέρες αισιοδοξίας: η Ιταλία συνθηκολογεί** 139
 Ο αντάρτης Πέππας χειροτονείται αρχιμανδρίτης – Γερμανικές εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην Κοπαΐδα – Τροφοδότης του ΕΛΑΣ ο ελληνικός λαός – Ο 2ος Λόχος στο Μυρίνι Πατέρα – Μια γιορτή στον Άγιο Θωμά – Η ιταλική ανακωχή – Ο απλός λαός κινητοποιείται – Η φρουρά της Αράχοβας παραδίδεται στο Νικηφόρο – Ιταλοί στρατιώτες στο I/34 – Το ιταλικό τάγμα της Εύβοιας [Διαπεραίωση στην Αττική – Ο αρχιμανδρίτης Φίλιππος κι ο καθηγητής Χαϊνάς] – Οι Ισραηλίτες – Σοβιετικοί στρατιώτες στο I/34
- 11. Συγκέντρωση μονάδων του ΕΛΑΣ στην Πάρνηθα** 163
 Η αλήθεια για το Σαμαρινιώτη (Ανδρέα Τζήμα) – Προετοιμασία κατάληψης της Αθήνας – Οι σύνδεσμοι – Το μπουμερανγκ του εξτρεμισμού – Εχθρικές εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στον Ελικώνα: ανάγκη για αποσυμφόρηση της Πάρνηθας – Μπαμπέσικη δολοφονία του Ιταλού αιχμαλώτου Σάρντι – Ο αντισυνταγματάρχης Ρήγος στο βουνό
- 12. Οι οργανώσεις σε Δυτική Αττική και Θήβα** 175
 Κριεκούκι (Ερυθρές) – Περιοχή Θήβας – Μέγαρο – Βίλια – Ελευσίνα – Ασπρόπυργος – Μάνδρα – Μενίδι (Αχαρνές) – Δερβενοχώρια
- 13. Η Μάχη των Δερβενοχωρίων** 191
 Ημέρα πρώτη: Γερμανικό χτύπημα στην Πύλη – Ο Ρήγος αναλαμβάνει διοικητής του 34ου Συντάγματος – Ο μόνιμος ΕΛΑΣ μπαίνει στη μάχη – Ο μπαρμπα-Γιώργης Σταμάτης – Απόπειρα διαπραγμάτευσης με τη γερμανική διοίκηση – Ημέρα δεύτερη: Ολομέτωπη γερμανική επίθεση – Οι Γερμανοί πατούν την Πύλη – Ημέρα τρίτη: Σύμπτυξη και αποχώρηση – Εμπρησμός των Δερβενοχωρίων – Μερικές προσωπικές κρίσεις – Απολογισμός
- 14. «Διά συνεχών συντριπτικών αιφνιδιασμών, να μην αφήνωμεν ποτέ τις συμμορίες»** 215
 Η περίπτωση Παπαζήση – Εκτέλεση των 42 Γερμανών αιχμαλώτων – Οι Γερ-

μανοί αποσύρονται από τα Δερβενοχώρια – Απροσδόκητη εμφάνιση της Έντα – Επιστροφή του Ι/34 στη Μαζαρέκα, σύσταση 3ου Λόχου – Γερμανοί στη Μαζαρέκα – Η γερμανική ενέδρα της Λιβαδόστρας – Σύσταση της 5ης Ταξιαρχίας, ανασυγκρότηση του Ι/34 – Ο ορίζοντας θολώνει – Εκκένωση της Πάρνηθας – Πρωτοχρονιάτικη γερμανική επίθεση στο κενό

15. Η παρουσία μας στη Μεγαρίδα μεταξύ Σεπτεμβρίου 1943 – Γενάρη 1944 231

Η Συνδιάσκεψη του Μυρινιού – Η αντίδραση δραστηριοποιείται – Αποχώρηση του 2ου Λόχου – Ο 3ος Λόχος στον Πατέρα [Οι μεγαλονοικοκυραίοι της Μάνδρας κι ο ναύαρχος Κουρμούλης – Η ενέδρα της Βένιζας] – Σχετικά με την Ενέδρα της Βένιζας – Ο Άγρας (Μελέτης Πόγκας) – Η διάσωση των δέκα Αμερικανών αεροπόρων

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

16. Πράκτορες, Τάγματα Ασφαλείας και προδότες 251

Ο πράκτορας Ντον Στοτ – Το παράδειγμα του Μενιδίου – Τάγματα Ασφαλείας στην Εύβοια – Κατάσκοποι στην Πάρνηθα – Τσολιάδες στα Καμποχώρια – Ο πρώτος προδότης αντάρτης του Ι/34 – Ο Τσαντήλας

17. Φεβρουάριος 1944: Σιδηροδρομικές επιχειρήσεις 271

Ο Πατέρας κυκλώνεται – Απεγκλωβισμός του 3ου Λόχου – Απολογισμός και συμπεράσματα – Σαμποτάζ του 1ου Λόχου στα παράλια του Σαρωνικού – Ο Ανέστης – Νέα γερμανική επιχείρηση στα Δερβενοχώρια – Η επιχείρηση του τραίνου στο Βαθύ Αυλίδας – Οι Τσολιάδες επανέρχονται – Οι Σοβιετικοί στρατιώτες της Κινέτας

18. Κινητοποίηση 10.000 Γερμανών σε Πάρνηθα, Πατέρα και Γεράνεια 287

Ο γιατρός Δανάλης – Σωτήρια επέμβαση του Ορέστη στην Εύβοια – Διάλυση της γερμανικής φρουράς του Πευκενέα – Αναδιοργάνωση του Ι/34, εισαγωγή δυαδικών διοικήσεων – Ο Σπύρος Θηβαίος – Ο Ορέστης εθνοσύμβουλος – Εγκατάσταση μόνιμου τμήματος στα Μεσόγεια – Γερμανικό χτύπημα στο Φυλάκιο Φυλής – Η μεγαλύτερη εκκαθαριστική επιχείρηση στην Αττική – Συμπεράσματα – Καταστροφή των Μεταλλείων Λαρυμνης – Ο Δεληβορηάς (Παναγιώτης Κοροπούλης)

Σημείωμα του εκδότη

Εβδομήντα πέντε χρόνια μετά την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής από την Ελλάδα, η ιστορία του ΕΛΑΣ Αττικής παραμένει σχεδόν άγνωστη. Μόνο αραιά συναντάμε στην ιστοριογραφία της Αντίστασης το 34ο Σύνταγμα Αττικοβοιωτίας και τα «αρβανίτικα αντάρτικα» της Πάρνηθας, και συνήθως ως δευτερεύοντα-συμπληρωματικά στοιχεία ενός έπους που γραφόταν αλλού, εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από την πρωτεύουσα. Εάν όμως το κεφάλι βρισκόταν στην Αθήνα (έδρα του μηχανισμού του ΚΚΕ), η σπονδυλική στήλη στην Πίνδο και τα άκρα σε όλα τα μέρη της χώρας, για την Αντίσταση η Πάρνηθα υπήρξε το αναντικατάστατο νευρικό της σύστημα.

Το Υπαρχηγείο Αττικής, σύντομα Ι/34 Τάγμα, ήταν το αρμόδιο για την επικοινωνία του κέντρου με τον «ΕΛΑΣ του βουνού»: έβαζε τα στελέχη και τους συνδέσμους στην Αθήνα ή τους έβγαζε απ' αυτή, παρέλαβε μεγάλο μέρος του οπλισμού των Ιταλών μετά τη συνθηκολόγησή τους, φυγάδευσε τους Εβραίους της πρωτεύουσας, στέγασε τον ασύρματο επικοινωνίας του ΕΑΜ με το Στρατηγείο Μέσης Ανατολής, παρακολουθούσε την κίνηση του εχθρού στον οδικό άξονα Αθήνας – Ελευσίνας – Θήβας (τη μόνη τότε εθνική οδό προς τα βόρεια) και τις σιδηροδρομικές γραμμές προς Θεσσαλονίκη και Πελοπόννησο. Εγγυόταν, τέλος, πως ο δρόμος του ΕΛΑΣ για την Αθήνα θα ήταν ανοιχτός όταν θα αποχωρούσαν οι Γερμανοί, πλεονέκτημα που απέτυχε -ή απέφυγε- να αξιοποιήσει η ηγεσία του κινήματος όταν της δόθηκε η ευκαιρία.

Δεν ήταν ωστόσο ένα ιδιότυπο τάγμα διαβιβάσεων ή μονάδα συνοδείας το Ι/34. Τόλμησε τη σύγκρουση με τον εχθρό, ενίοτε την επιδίωξε κιόλας, κόντρα στη φοβία του καθοδηγητικού κέντρου πως η επιθετική δράση θα εξερέθιζε το γερμανικό θηρίο και θα το οδηγούσε στα ζωτικής σημασίας μονοπάτια της Δυτικής Αττικής. Κι όχι μόνο δε λύγισε, αλλά ανάγκασε τους Γερμανούς να κρατούν καθηλωμένους χιλιάδες πολύτιμους στρατιώτες για την καταδίωξή του.

Σχηματικά η βιβλιοπαραγωγή για την εαμική εθνική αντίσταση διακρίνεται σε τρία κύματα. Το πρώτο περιλαμβάνει απομνημονεύματα αγωνιστών που κυκλοφόρησαν τις δεκαετίες '50-'60, στα σύντομα φιλελεύθερα διαλείμματα του αποκληθέντος «κράτους της Δεξιάς». Το δεύτερο ξεκινά το '74 με την αποκατάσταση του κοινοβουλευτισμού: κυριαρχούν ξανά οι βιωματικού τύπου καταθέσεις μιας δρακογενιάς που σιγά-σιγά έφευγε από τη ζωή. Στο τρίτο, το πιο σύγχρονο, η σκυτάλη έχει πια περάσει από τους πρωταγωνιστές στους ιστορικούς επιστήμονες και εξειδικευμένους ερευνητές.

Το *Αντάρτικο στην Αττική 1941-1945* ανήκει στο δεύτερο κύμα. Ο Γιώργος Μπουτσίνης, ο καπεταν-Νικήτας του Ι/34, έχει πρόσφατα επαναπατριστεί από τις λαϊκές δημοκρατίες και παρουσιάζει γεγονότα και πρόσωπα του αντάρτικου με πολύτιμες λεπτομέρειες, καταθέτοντας πάντα ευθαρσώς την προσωπική του αξιολόγηση. Για όσα ήταν απών ή δεν είναι βέβαιος, χρησιμοποιεί συνήθως χωρία από το εμβληματικό *Γερμανοί, Κατοχή, Αντίσταση* του Φοίβου Γρηγοριάδη, καθώς και από το προ εικοσαετίας δημοσιευμένο στον αθηναϊκό τύπο χρονικό του Ανδρέα Μούντριχα, τον οποίο θεωρεί εν γένει αξιόπιστο αφηγητή παρά τη μεταπολεμική στροφή του προς τη Δεξιά και τον εργοδοτικό συνδικαλισμό. Άλλοτε αξιοποιεί μαρτυρίες συναγωνιστών που ζήτησε ο ίδιος εν όψει της έκδοσης, και τις ακόμα ακυκλοφόρητες αναμνήσεις του στενού του φίλου Νίκου Παπανικολάου. Όλες αυτές οι πηγές δεν είναι απλά γεμίσματα: ολοκληρώνουν την αφήγηση, ο συγγραφέας κάνει διάλογο μαζί τους, συχνά τις χρησιμοποιεί αντιπαραθετικά μεταξύ τους για να αναδείξει διαφορετικές εκτιμήσεις και κίνητρα.

Το βιβλίο κυκλοφόρησε το 1979 σε επιμέλεια Νίκου Παπανικολάου, αυτοέκδοση του συγγραφέα και εμπορική διανομή από τις *Εκδ. Νεόκοσμος* των Φοίβου και Σόλωνα Γρηγοριάδη. Γνωρίζουμε πως ο συγγραφέας δούλεψε τη β' έκδοση στις αρχές της δεκαετίας του '80, διορθωμένη και συμπληρωμένη με την περίοδο από τη Βάρκιζα έως την έναρξη του Εμφυλίου, αλλά δεν πρόλαβε.

Επιλέξαμε η επανέκδοση να γίνει αφενός σε δύο τόμους, αφετέρου με πρόσθετη επιμέλεια και όχι ως πανομοιότυπο. Πέρα από τις συνήθεις παρεμβάσεις μιας επιμέλειας (ενιαίο ύφος και ορθογραφία, αντιπαραβολές, διορθώσεις κλπ), το δεύτερο μας επέτρεψε να αναδιατάξουμε τη ροή της αφήγησης και να προβούμε σε νέο χωρισμό σε κεφάλαια, ώστε τα γεγονότα και τα πορτραίτα αγωνιστών να παρουσιάζονται πιο συνεκτικά. Προσθέσαμε επίσης σύντομα βιογραφικά για τα πρόσωπα-κλειδιά, χάρτες και σχόλια, προσπαθώντας να διευκολύνουμε το μέσο σημερινό αναγνώστη. Αντίθετα, δεν κάναμε καμιά παρέμβαση στα κείμενα των πηγών (με εξαίρεση ορισμένες συμβολές του Αλέξανδρου που ήταν ενσωματωμένες στο κυρίως κείμενο) και το προλογικό σημείωμα του συγγραφέα, τα οποία παρατίθενται όπως ακριβώς στην α' έκδοση.

Καλή ανάγνωση...

Αθήνα, Οκτώβρης 2019

Πρόλογος του συγγραφέα

Η αντίσταση του Ελληνικού λαού στη Χιτλεροφασιστική κατοχή ήταν μια εποποιΐα που, όσο περνάνε τα χρόνια, τόσο και περισσότερο συνειδητοποιούμε τις διαστάσεις της και το νόημά της. Σήμερα η αναγκαιότητά της, οι θυσίες της, το μεγαλείο της, είναι αδύνατο να παραγνωριστούν για χάρη μιας σκοπιμότητας «εθνικιστικής» που είναι φοβερά επιζήμια για την Εθνική μας ζωή, όταν ακόμα και στη Δυτική Γερμανία αναζητούν και προβάλλουν τίτλους αντίστασης κατά του χιτλερισμού. Διωγμένη, φυλακισμένη, κυνηγημένη, τουφεκισμένη, εκπατρισμένη, η Ελληνική αντίσταση κατά της φασιστικής κατοχής όχι μόνο δεν έσβησε από τη μνήμη του λαού, αλλά αντίθετα ρίζωσε πιο βαθιά στη συνείδησή του και αξιώνει τη θέση της στην επίσημη ιστορία μας.

Δικαιολογημένα η κάθε περιοχή προβάλλει τη συμμετοχή της και τις θυσίες της στην Εθνική μας Αντίσταση. Χρέος είναι για καθέναν που έζησε τα δραματικά και ηρωικά εκείνα χρόνια, να δώσει την προσωπική του μαρτυρία. Κι αυτό σαν υποχρέωση στις θυσίες του λαού, σ' εκείνους που δώσαν τη ζωή τους σ' αυτόν τον αγώνα, σ' αυτούς που μαρτύρησαν, που βασανίστηκαν. Υποχρέωση στην ιστορία, στα παιδιά που ρωτάνε, που πρέπει να μάθουν.

Όσοι μέχρι σήμερα αναφέρθηκαν στην ιστορία της αντίστασης στην Αττική, αναφέρθηκαν γενικά, συμπτωματικά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η αναφορά τους δεν αποτελεί μια συμβολή στην ιστορία της αντίστασης στην περιοχή αυτή. Μόνο που το έργο τους δεν μπορεί να καλύψει αυτή την ανάγκη. Η ιστορία της αντίστασης στην Αττική και την Αττικοβοιωτία γενικότερα δεν έχει γραφεί. Και το γράψιμό της είναι σήμερα μια ανάγκη και μια υποχρέωση στην περιοχή.

Πολλοί από τους πρωτεργάτες της αντίστασης στο χώρο αυτό, που και από το ρόλο που διαδραμάτισαν είχαν μια γενικότερη εμπειρία στα γεγονότα, όπως ο Θεοχάρης Πολύχρονος, ο Κώστας Αντωνόπουλος (Κρόνος), ο Σεραφείμ Κοσσόρας, ο Παναγιώτης Κοροπούλης (Δεληβορηάς), ο Θανάσης Βαλάντος, ο Γιάννης Πατής (Γαλανός), ο Γιάννης Σταματάκης (Λακιώτης), ο Γιώργος Μενιδιάτης και άλλοι ακόμα, δεν ζουν πια. Αναφερόμαστε με ευλάβεια στη μνήμη τους, στη μνήμη όλων των αγωνιστών που χάθηκαν, όλων των θυμάτων της φασιστικής κατοχής, με το αίσθημα της ευθύνης και της υποχρέωσης να γραφεί η ιστορία της περιοχής μας για ν' αποκατασταθεί το έργο τους, να δικαιωθεί ο αγώνας και η θυσία τους. Η υποχρέωση αυτή ανήκει σ' όλους όσους έζησαν κείνα τα χρόνια, και η συμβολή τους είναι απαραίτητη για να γράψουμε την ιστορία μας.

Μια προσπάθεια στην ικανοποίηση αυτής της ανάγκης αποτελεί τούτο το γραφτό, που βγαίνει και από μια πρόσθετη υποχρέωση, μια και κατάγομαι από την περιοχή αυτή (το Κριεκούκι). Κι ακόμα γιατί πήρα μέρος στην αντίσταση της Αττικής από το ξεκίνημά της ως το τέλος.

Η αφήγησή μου βασίζεται κύρια στη μνήμη μου, αλλά και στη βοήθεια πολλών συμμαχητών μου εκείνης της εποχής, που πρόθυμα προσφέρθηκαν να με βοηθήσουν και τους οποίους ευχαριστώ. Ημερολόγιο δεν έχω κρατήσει και δεν έχω στη διάθεσή μου προσωπικό αρχείο. Όπως κι άλλοι αγωνιστές, δεν είχα καθόλου συνείδηση του έργου που κάναμε εκείνη την εποχή. Ούτε καν φανταζόμουνα πως κάνουμε κάτι ξεχωριστό που θάπρεπε να γραφτεί και να μείνει.

Μετά όμως την παράδοση της αντίστασης στους αντιπάλους της, κι ενώ κρυβόμουνα όπως χιλιάδες άλλοι αγωνιστές, άρχισα να γράφω. Από τα γραφτά όμως αυτά δε σώθηκαν παρά μόνο ένα τετράδιο. Το είχε «εντοιχίσει» ο γερο-πατέρας μου, στους τοίχους του καμένου από τους Γερμανούς σπιτιού μας. Αλλά κι εκεί δεν ήταν τυχερό να γλιτώσει: βρέθηκε μισοκατεστραμμένο. Για μας, δεν ήταν δυνατό να φανταστούμε τότε μια τέτοια τύχη της Ελληνικής Αντίστασης. Ούτε μια συστηματική επίσημη προσπάθεια να εξαφανιστεί, να σβήσει το έργο της και οι δημιουργοί της, ώστε σήμερα να χρειάζονται: βασάνισμα μνήμης κι επίμονη αναζήτηση μαρτυριών κάτω απ' τους όγκους της διαστρέβλωσης, της κατασυκοφάντησης, των διαβολών και της παραποίησης.

Το πέρασμα του χρόνου είναι σε βάρος της μνήμης. Μα τα γεγονότα εκείνα είχαν τόσο έντονη επίδραση πάνω μας, καθόρισαν τόσο αποφασιστικά την κατοπινή ζωή μας, ώστε να μη μπορούμε να τα ξεχάσουμε ούτε στιγμή. Φυσικό είναι οι περιπέτειες της αντίστασης, οι διώξεις εναντίον μας, τα βάσανα στα οποία υποβληθήκαμε, ν' αποτελούν αιτίες για κάποιον υποκειμενισμό στις κρίσεις. Τον κίνδυνο αυτό, τον αντιμετωπίζει ο καθένας που γράφει, και τον αποφεύγει στο βαθμό που συνειδητοποιεί ότι τα άτομα σιγά σιγά φεύγουν από το προσκήνιο, ενώ η αντίστασή μας θα μείνει γιατί είναι ένα κομμάτι της ιστορίας του λαού μας.

Το γεγονός ότι κατάγομαι από την Αττική, ότι πήρα μέρος στην αντίσταση στην περιοχή αυτή από το ξεκίνημά της ως το τέλος, κάνει ώστε το γραφτό μου να μην είναι μόνο μια μαρτυρία, αλλά και μια απολογία για τη δράση μας, μπροστά στο λαό της Αττικής. Αυτόν το λαό που γέννησε, που έθρεψε την αντίσταση, που έδωσε θύματα στο βωμό της, που σε πολλές περιπτώσεις έγινε ολοκαύτωμα.

Η συμμετοχή του λαού της Αττικής υπήρξε καθολική. Και στη λέξη αυτή δεν υπάρχει υπερβολή. Και σαν κεφάλαιο της ιστορίας μας, σαν κληρονομιά, ανήκει σ' όλο το λαό της. Εμείς που συνέπεσε να 'μαστε μάρτυρες της καθολικής αντίδρασης του λαού στον κατακτητή, της συμμετοχής του στην ενεργητική αντίσταση, της συμπαράστασης και βοήθειας που δεχτήκαμε, περηφανευόμαστε για τη συμπεριφορά του λαού της περιοχής μας στα δύσκολα χρόνια της κατοχής.

Βέβαια υπήρξαν και εξαιρέσεις, που άλλωστε ποτέ δεν έλειψαν από καμιά περιοχή και από κανένα λαό, όμως αυτές δεν μεταβάλλουν την γενική εικόνα ούτε αναιρούν την καθολικότητα της αντίστασης. Η φοβερή πίεση που εξασκούσε ο εχθρός, η διαβολή και το ψέμα των ανθρώπων που δέχτηκαν να τον υπηρετήσουν (των Κουϊσλιγκς όπως τους λέγανε), η πείνα και η δυστυχία, το αποκορύφωμα των δεινών μας και η ύπουλα μεθοδευμένη δράση των «συμμάχων μας» Άγγλων, έσπαγαν κάποτε την ενότητα και τη συνοχή της αντίστασης στην περιοχή μας. Μερικές φορές βοηθούσαν και δικά μας λάθη. Αλλά ο αγώνας μας, ο αγώνας των αγνών αγωνιστών που δώσαν τη ζωή τους, ήταν τόσο ανιδιοτελής, τόσο ανώτερος που δε μπορούν να τον επισκιάσουν ξεχωριστά, μεμονωμένα λάθη ή και αδικίες ακόμα.

– *Δυο λόγια για τις ιδιομορφίες του αντάρτικου της Αττικής* –

Αυτές καθορίζονταν από δύο παράγοντες: Τον εδαφικό χώρο και τις κατοχικές συνθήκες. Ο χώρος στον οποίο έδρασε το αντάρτικο της Αττικής ήταν τα μικρά βουνά της Πάρνηθας, ο Πατέρας, τα Γεράνια και πού και πού ο Κιθαιρώνας. Τα δασωμένα υψώματα της βορειοανατολικής ακτής της Αττικής (Δήλεσι-Κάλαμος κ.λπ.) και μερικές φορές η Πεντέλη.

Τα βουνά αυτά αν τα συγκρίνει κανένας με τον Παρνασσό και συνέχεια προς τα πάνω, είναι απλά υψώματα. Σχεδόν ξεκομμένα και χωρίς συνέχεια ή σύνδεση με τον ορεινό κορμό που αρχίζει από τον Ελικώνα και φτάνει στην Πίνδο. Δεν υπάρχει βάθος ούτε κανένα είδος μετόπισθεν που να επιτρέπει κάποιο στοιχειώση ελιγμό. Αμαξιτοί δρόμοι οδηγούν όχι μονάχα στις προσβάσεις των βουνών, αλλά και στην καρδιά τους κοντά στα λημέρια.

Από την άλλη μεριά, τα λημέρια αυτών των αδυσώπητων εχθρών των Γερμανών βρίσκονταν λίγα χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα και τα προάστια, όπου οι Γερμανοί είχαν σοβαρές δυνάμεις για να εξασφαλίζουν την κυριαρχία τους, αλλά και τις συγκοινωνίες τους με την Πελοπόννησο και τα νησιά, που πέρασαν από ζωτικές οδικές αρτηρίες, Αθήνας – Θεσσαλονίκης, Αθήνας – Κορίνθου – Πατρών.

Απ' αυτόν τον παράγοντα καθορίζονταν και η πυκνότητα των γερμανικών δυνάμεων. Έτσι από τις ιδιόμορφες αυτές συνθήκες εδάφους και κατοχής ξεπηδούν οι μεγάλες, οι τεράστιες δυσκολίες για το αντάρτικο της Αττικής. Το ξεπέρασμα αυτών των δυσκολιών, απαιτούσε όχι μόνο πίστη, αλλά και μεγάλη αντοχή στις πορείες, στην πείνα, στις κακουχίες και στερήσεις, καρτερικότητα αλλά και θέληση στην αντιμετώπιση του καθημερινού και άμεσου κινδύνου, που με μια λέξη το λένε παληκαριά. «Καρτερικό Τμήμα» το ονόμασε ο Φοίβος Γρηγοριάδης. Κι αυτός ο όρος δεν έχει την παραμικρή υπερβολή.

Παρά τις αναρίθμητες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Γερμανών με τεράστιες δυνάμεις, το πείσμα και η καρτερικότητα των ανταρτών της Αττικής υπερίσχυε. Ποτέ οι Γερμανοί δεν κατάφεραν να εκτοπίσουν τους αντάρτες της Αττικής από τις παρυφές της σκλαβωμένης Ελληνικής Πρωτεύουσας, που την αντίστασή της έτρεφε το απόηχο των μαχών γύρω από τα υψώματα που την περιστοιχίζαν. Λίγες, το πολύ δέκα μέρες, και οι αντάρτες της Αττικής ξανά στα λημέρια τους έξω απ' την Αθήνα, καρφί στο μάτι των Γερμανών και των συνεργατών τους...

Τέλος, θα 'ταν μεγάλη παράλειψη αν δεν δηλώναμε απ' την αρχή πως το έργο μας αυτό δεν είναι, ούτε μπορούσε να είναι, ολοκληρωμένο. Προσπαθήσαμε ν' αποφύγουμε λάθη και ασάφειες στην αφήγηση, αποκλείοντας την υπερβολή και το μυθιστόρημα. Παραλείψεις γεγονότων και ιδιαίτερα προσώπων-μαχητών δε μπορέσαμε ν' αποφύγουμε. Για αυτό ζητάμε από τους αφανείς, αλλά επίλεκτους αυτούς Έλληνες-συμμαχητές μας, να μας συγχωρήσουν αυτές τις παραλείψεις που γίνονται από μία αδυναμία μας. Αδυναμία να ψάξουμε, να βρούμε και να προβάλουμε όλους τους ανώνυμους, τους αφανείς αυτούς ήρωες, τους δημιουργούς της αντιστασιακής εποποιΐας. Οι καθοδηγητές, τα στελέχη που συνήθως προβάλλονται, παίζουν βέβαια κάποιο σοβαρό ρόλο, αλλά την ιστορία τη δημιουργούν αυτοί οι απλοί μαχητές που συνήθως μένουν άγνωστοι, όπως για παράδειγμα ο απλός, αθόρυβος, αλλά υπέροχος για την ευσυνειδησία στην εκτέλεση της αποστολής του, σύνδεσμος του Ι/34 Τάγματος «Τζίμης» (Δημήτρης Βαρελάκης), που τον συνάντησα τυχαία και τον θυμήθηκα.

Αν το μπορέσουμε σε μια δεύτερη έκδοση, θα προσπαθήσουμε ώστε οι ελλείψεις και οι παραλείψεις να περιοριστούν, αν όχι να εκλείψουν.

Αθήνα, Ιούλης 1979
ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΠΟΥΤΣΙΝΗΣ
-ΝΙΚΗΤΑΣ-

9 Συγκρότηση του I/34 Τάγματος, • θορυβώδης επιστροφή στην Αττική

Μετά την πρώτη διάλυση του 5/42 κι ενώ είχε ήδη ξεκινήσει η ανασυγκρότησή του, αποφασίστηκε να κατεβούν στην πρωτεύουσα (χωριστά) ο Ορέστης κι ο Ψαρρός. Την ώρα λοιπόν που τα συγκεντρωμένα στο Μαυρολιθάρι τμήματα καταλάμβαναν νέες θέσεις εν όψει των ιταλικών εκκαθαριστικών επιχειρήσεων, για τις οποίες μιλήσαμε αναλυτικά νωρίτερα, ο Ορέστης με μία ομάδα ανταρτών αναχωρούσε για την Αττική.

Φτάνοντας στην Πάρνηθα, άφησε την ομάδα στη Στεφάνη και συνέχισε μόνος για Αθήνα. Εκεί συνδέθηκε μέσω Κτιστάκη με τον ταγματάρχη Γιάννη Σταματάκη, ανηψιό του Μάντακα. Ο Σταματάκης θα πάρει το ψευδώνυμο Λακιώτης και στη συνέχεια θα τον δούμε ν' αναδεικνύεται σε πολύτιμο στρατιωτικό στέλεχος του ΕΛΑΣ στην Αττικοβοιωτία και την Εύβοια.

Ο Ορέστης πίστευε -ορθώς- ότι θα 'ταν επιζήμια η απουσία σύσσωμου του ΕΛΑΣ Αττικοβοιωτίας απ' τα λημέρια του για μεγάλο διάστημα. Η παρουσία του αντάρτικου στα χωριά έδινε δύναμη και κύρος στις εαμικές οργανώσεις, ενώ αντίθετα η απουσία του τις έβαζε σε κίνδυνο. Επίσης, μπορεί οι προσπάθειες των εχθρών του εθνικοαπαλευθροτικού κινήματος να φτιάξουν δικές τους ανταρτομάδες στα Γεράνεια (κι ύστερα στον Κιθαιρώνα) να είχαν αποτύχει, αυτό όμως δε σήμαινε πως ο κίνδυνος είχε περάσει. Παράλληλα η ζωοκλοπή άρχιζε να ξαναφουντώνει.

Γι' αυτούς τους λόγους, παρέμεινε στην περιοχή και δεν ξαναέβηκε στη Ρούμελη. Μετέτρεψε μάλιστα την ομάδα του σε έφιππη και άρχισε να κινείται στην Αττικοβοιωτία, αναπτερόνοντας με τον τρόπο αυτό το ηθικό των Εαμικών στα χωριά για όσο καιρό οι υπόλοιποι θα απουσιάζαμε. Επικεφαλής βάζει πάντα ένας παπάς. Τ' άλογα τα δανείστηκε από τους ντόπιους: έπειτα, όταν «προμηθεύτηκε» άλλα απ' την Κωπαΐδα, τα επέστρεψε.

ΦΩΤΟ: Στελέχη του I/34 με Εφεδροελασίτες από το Κριεκούκι – Αύγουστος 1943
Αριστερά οι Τάσος Μελ. Παγώνης, Θανάσης Τσαρός (Γαβριώτης), Κώστας Αθ. Μπουτσίνης, Γιάννης Μ. Κάμπος. Στο κέντρο οι Γιώργος Παν. Μπουτσίνης (Νικήτας) και Ιωάννης Σταματάκης (Λακιώτης). Στην άκρη δεξιά ο Γεώργιος Γκίκας και δίπλα του ο Γιάννης Καραάς.

Στη Θίσβη συνάντησε εκείνες τις μέρες και τους Σιάντο, Τσιριμώκο και Πέτρο Ρούσο, ενώ πήγαιναν στην Αίγυπτο όπου θα 'βαζαν τα θεμέλια της καινούργιας σκλαβιάς της χώρας μας – στους Άγγλους.

Ανασυγκρότηση και μετονομασία των μονάδων του ΕΛΑΣ

Αρχές Ιουλίου του '43, η Κεντρική Επιτροπή του ΕΛΑΣ αποφάσισε τη μετονομασία των αντάρτικων σχηματισμών σε μονάδες τακτικού στρατού. Η απόφαση αντικατόπτριζε τη συνεχή επιθυμία και τάση των επιτελών της Αθήνας για πλήρη μετατροπή του αντάρτικου στρατού σε τακτικό, κάτι που στη θεωρία φαινόταν πραγματοποιήσιμο, όχι όμως και στην πράξη· απ' τον ΕΛΑΣ απουσίαζαν πολεμικά μέσα όπως η αεροπορία και τα μηχανοκίνητα, ενώ πολλές φορές έλειπαν κι αυτές οι σφαίρες για τα ατομικά όπλα. Όλα αυτά τα γνώριζαν καλά οι αξιωματικοί που 'χαν κάποια θητεία στον αντάρτικο στρατό. Εκείνοι που δεν καταλάβαιναν, ήταν οι συνάδελφοί τους στην Αθήνα.

Ανάλογα με τον τόπο καταγωγής των στρατευμένων, οι μονάδες πήραν τις ονομασίες που 'χαν στον παλιό στρατό. Έτσι, το έως τότε Αρχηγείο Αττικοβοιωτίας μετονομάστηκε σε 34ο Σύνταγμα Πεζικού, το οποίο προπολεμικά περιλάμβανε κυρίως άντρες απ' την Αττική, την Κούλουρη (Σαλαμίνα) κι όλα τ' αρβανιτοχώρια της Αττικής και της Βοιωτίας. Στρατιωτικά υπαγόταν στη XIII Μερραρχία Στερεάς, ενώ πολιτικά η εξάρτησή του παρέμενε απευθείας στο Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ.

Η Διοίκηση του 34ου Συντάγματος στελεχώθηκε ως εξής:
Στρατιωτικός: Χρήστος Δαλιάνης, ταγματάρχης Πεζικού
Καπετάνιος: Φώτης Βερμαίος (Φοίβος Γρηγοριάδης), λοχαγός Πεζικού
Πολιτικός: Ορέστης (Ανδρέας Μούντριχας), αντικαθιστώντας τον έως τότε πολιτικό Πελοπίδα που στάλθηκε στην Πελοπόννησο με μια ομάδα από ογδόντα διαλεγμένους άντρες.

Αντίστοιχα, τα τρία τοπικά υπαρχηγεία μετονομάστηκαν σε τάγματα. Καθένα είχε δύναμη ογδόντα έως εκατό αντάρτες, αριθμός που αργότερα θα αυξανόταν.

Τάγμα I/34 (Αττικής)

Στρατιωτικός: Νικήτας (Γεώργιος Μπουτσίνης), μόνιμος υπαξιωματικός
Καπετάνιος: Θεοχάρης Πολύχρονος
Πολιτικός: Γαβριώτης (Θανάσης Τσαρός)· επειδή απουσίαζε, τα χρέη του θα ασκούσε ο Αλέξανδρος (Νίκος Παπανικολάου).

Τάγμα ΙΙ/34 (Θηβών)*Στρατιωτικός:* Κρόνος (Κώστας Αντωνόπουλος), μόνιμος ανθυπασπιστής*Καπετάνιος:* Νικολός (Νικόλαος Ντάκουρης)*Πολιτικός:* Σπάρτακος (Παναγιώτης Μηλιώτης), υπαξιωματικός Χωροφυλακής**Τάγμα ΙΙΙ/34 (Λειβαδιάς)***Στρατιωτικός:* Εύριπος (Ευάγγελος Χείλαρης), μόνιμος ανθυπολοχαγός*Καπετάνιος:* Θανάσης Βαλάντος*Πολιτικός:* Επαμεινώνδας (Σεραφείμ Κοσσόρας)

Κατόπιν εντολής της ΧΙΙΙ Μεραρχίας, στη δύναμη του 34ου Συντάγματος προστέθηκε προσωρινά μια διμοιρία αποσπασμένη απ' το πρώην Αρχηγείο Όθρυος του Μπεγνή. Η διμοιρία αυτή θα σταλεί τον Αύγουστο στην Εύβοια, όπου δεν είχαμε πατήσει μέχρι τότε. Χάρη σε οπλισμό που θα προμηθευτεί μετά την ιταλική ανακωχή και την ανάλογη προσέλευση εθελοντών, σε λίγους μήνες θα μετεξελιχτεί σε 7ο Τάγμα και ακολούθως 7ο Σύνταγμα ΕΛΑΣ.

Ένας κύκλος κλείνει, ένας νέος ανοίγει

Με τη μετονομασία του Υπαρχηγείου Αττικής σε Ι/34, δηλαδή 1ο Τάγμα του 34ου Συντάγματος, ολοκληρώθηκε η πρώτη φάση εξέλιξης της μονάδας μας, η οποία είχε αρχίσει την 25η Μαρτίου στη Δεσφίνα με την αντάρτικη ορκομοσία και τη συγκρότησή μας σε στρατιωτικά πειθαρχημένο μαχητικό τμήμα. Τέσσερις μήνες βουνίσιας ζωής γεμάτης από κακουχίες, στερήσεις, κρύο και κούραση, αλλά κι από αποφασιστικότητα, αντοχή κι υπερηφάνεια. Ζώντας ελεύθεροι, ανυπότακτοι, έξω απ' την εξουσία των κατακτητών.

Οι μεγάλες -όπως διατυμπάνιζε η ραλλική κυβέρνηση- εκκαθαριστικές επιχειρήσεις είχαν τελειώσει. Οι απειλές Γερμανοϊταλών και Ράλληδων ότι θα μας σάρωναν μέχρις ενός, είχαν ξεθυμάνει δίχως κανένα (γι' αυτούς) αποτέλεσμα. Σε όσες συγκρούσεις έλαβαν χώρα στο πλαίσιο αυτό, ο εχθρός υπέστη σοβαρές απώλειες σε άντρες κι υλικά. Το ελαστικό αντάρτικο όχι μόνο δεν έπαθε ζημιές, όχι μόνο δε διαλύθηκε, αλλά ατσαλώθηκε κι ετοιμαζόταν να μπει στη νέα φάση πιο έμπειρο, ορμητικό, μεθοδικό, αποφασιστικό.

Στα μέσα Ιουλίου, οι δυνάμεις του 34ου Συντάγματος ξεκίνησαν απ' τη Ρούμελη για να επιστρέψουν στα μέρη τους. Ανάμεσά τους το Ι/34 Τάγμα, έτοιμο για δράση στη δύσκολη κι επικίνδυνη ζώνη Αττικής – Μεγαρίδας. Μπορεί να μοιάζει περιττολογία ο διαρκής τονισμός των ιδιομορφιών αυτής της περιοχής, αλλά ήταν μια πραγματικότητα που πρέπει να επαναλαμβάνεται

για να κατανοηθεί. Ομάδες θανάτου αποκαλούνταν τα τμήματα που κράτησαν την Πάρνηθα άπαρτο κάστρο σ' όλη τη διάρκεια της φασιστικής σκλαβιάς. Αρκεί μια ματιά στο χάρτη, για να καταλάβει ο αναγνώστης ότι συγκριτικά με τον αδιάκοπο ορεινό όγκο που ξεκινά από τη Βόρεια Πίνδο και καταλήγει στον Ελικώνα, τα βουνά της Δυτικής Αττικής (Πάρνηθα, Πατέρας, Κιθαιρώνας και Γεράνεια) δεν αποτελούν παρά ασήμαντες εδαφικές εξάρσεις. Ο στενός χώρος δεν προσφερόταν για κίνηση και ελιγμό, ενώ το πυκνό οδικό δίκτυο έκανε εύκολη τη μηχανοκίνητη προσπέλαση εκ μέρους του εχθρού, ο οποίος επιπλέον φρόντιζε να κρατά τα νευραλγικά περάσματα προς και από την πρωτεύουσα.

Εάν όμως η εδραίωση κι η δράση μας στην περιοχή ήταν δύσκολη, ήταν ταυτόχρονα άλλο τόσο ζωτικά απαραίτητη. Ο ψυχολογικός αντίκτυπος που προξενούσε η παρουσία αντάρτικου στρατού στα πρόθυρα της Αθήνας, ήταν τεράστιος για το φρόνημα του λαού της πρωτεύουσας. Αντίκτυπος εντονότερος ακόμα κι απ' τ' αντάρτικο του Παρνασσού και της Γκιώνας. Προσέφερε επίσης μια ασφαλή διέξοδο για τους αγωνιστές της πόλης, αφού με μια δρασκελιά ο σταμπαρισμένος και κυνηγημένος αντιστασιακός βρισκόταν κάτω απ' την προστασία των ανταρτών, ελεύθερος να συνεχίσει τον αγώνα του. Ήταν, τέλος, το αντάρτικο της Αττικής ο φρουρός της πύλης της Αθήνας, του σίγουρου δρόμου απ' όπου περνούσαν δίχως σταματημό τα στελέχη του ΕΑΜ και του ΚΚΕ, οι σύνδεσμοι κι οι ταχυδρόμοι, οι αξιωματικοί που έβγαιναν στο βουνό για να πλαισιώσουν τον ΕΛΑΣ.

Για τους Γερμανούς ήταν πολύ σημαντικό να αφανιστεί το αντάρτικο της Αττικής ή τουλάχιστον να απωθηθεί βορειότερα. Όπως θα δούμε στη συνέχεια, όλες οι προσπάθειές τους απέτυχαν και το αντάρτικο παρέμεινε καρφί στο μάτι τους μέχρις ότου ξεκουμπίστηκαν.

Η Μάχη του Καπαρέλλιου

Η κίνηση του Ι/34 από το Γαρδίκι Ομιλαίων προς τα Δερβενοχώρια ξεκίνησε στις 13 Ιουλίου 1943. Χαράξαμε την ίδια περίπου διαδρομή με την άνοδο: Αργύρια, Κολοκυθιά, Ανατολή, Δάφνη, Καστριώτισσα, Μαυρολιθάρι, Καλοσκοπή, Δροσοχώρι, Χρισσό, Δεσφίνα, Δίστομο, Στείρι, Κυριάκι, Ζάλτσα, Πρόδρομος, Δομβραίνα, Ξηρονομή, Ελλοπία, Λεύκτρα, Καπαρέλλι, Βίλια, Πάνακτο.

Στο Καπαρέλλι φτάσαμε κατά τις εννέα το πρωί της 30ής Ιουλίου. Έπειτα απ' τα καλωσορίσματα, η οργάνωση του χωριού μάς παρέδωσε έναν αριθμό

ατομικών όπλων κι οπλοπολυβόλων, καθώς και κιβώτια με ταινίες για τα δεύτερα (τα οπλοπολυβόλα προορίζονταν για τον υπό σύσταση β' λόχο του τάγματος, με πρωτοστάτη το μακαρίτη Ν. Ζυγούρα). Πάρθηκαν μέτρα ασφαλείας με κλιμάκωση σε σκοπιές ένα-δύο χιλιόμετρα έξω απ' το χωριό και οι άντρες κάθισαν κατάχαμα ή στα πεζούλια των σπιτιών να ξεκουραστούν, ενώ μερικοί καταπατίστηκαν με τον καθαρισμό των όπλων. Μας φίλεψαν ψωμί, ελιές και τυρί. Κάπου βρέθηκε κι ένα ουζάκι.

Θα ήταν μία το μεσημέρι, όταν από μια σκοπιά ακούστηκε πυροβολισμός που σήμαινε την κίνηση εχθρικού αυτοκινήτου προς το μέρος μας. Αμέσως δόθηκε εντολή να μην το χτυπήσει κανείς, αλλά να τραβηχτούμε απ' το δρόμο και να κρυφτούμε στις μάντρες των σπιτιών. Έτσι, όταν ο οδηγός της κούρσας έφτασε ανυποψίαστος στο κέντρο του Καπαρελλίου και σταμάτησε, βρέθηκε ξαφνικά με τα όπλα μας προτεταμένα καταπάνω του. Οι επιβαίνοντες παραδόθηκαν έντρομοι και δίχως την παραμικρή αντίσταση· ήταν ένας Γερμανός υπολοχαγός του οργανισμού ΤΟΤ, ένας Γερμανός στρατιώτης που οδηγούσε και ένας Αρμένιος διερμηνέας. Μαζί τους είχαν τον ντόπιο Σωτήρη Κ. Γεραμάνη ως όμηρο.

Γνωρίζαμε από πείρα ότι οι Γερμανοί θα κινούνταν αμέσως, μόλις θα διαπίστωναν ότι οι άνθρωποί τους αργούσαν αδικαιολόγητα να επιστρέψουν. Όντως, γύρω στις τέσσερις εμφανίστηκε μια ισχυρή μηχανοκίνητη φάλαγγα με κατεύθυνση από Θήβα προς Καπαρέλλι.

Η συντριπτική αριθμητική υπεροχή του εχθρού (αργότερα μάθαμε ότι ήταν εξακόσιοι Γερμανοίταλοι) επέβαλλε την τακτική της απόσυρσης, για την οποία επιπλέον ήταν ευνοϊκό το έδαφος κι ο χρόνος. Απ' την άλλη μεριά, είχαμε πολλούς νέους αντάρτες κι ήταν ευκαιρία να πάρουν αέρα μάχης. Ήταν επίσης ευκαιρία να ενισχύσουμε το ηθικό και το κύρος των οργανώσεών μας, να δείξουμε στους κατοίκους των χωριών εκείνης της περιοχής ότι ο ΕΛΑΣ ξέρει να δίνει μάχες -όταν κι όπου θέλει- και να τις κερδίζει, αλλά και στους κατακτητές ότι από 'δω και πέρα θα είχαν έναν υπολογίσιμο αντίπαλο δίπλα στη φωλιά τους.

Αποφασίσαμε λοιπόν, μετά από σύσκεψη της τριμελούς διοίκησης, να δώσουμε μάχη και δόθηκαν απ' το στρατιωτικό του Ι/34 Νικήτα οι ανάλογες εντολές. Οι άντρες έπιασαν θέσεις έξω απ' το χωριό, στις δυτικές παρυφές του, με ανάπτυξη σε βάθος και κλιμακωμένες διαδοχικές αντιστάσεις. Οι δε χωρικοί διατάχτηκαν, όταν θα έφτανε ο εχθρός, να του δείξουν τις θέσεις μας ώστε να μην πραγματοποιηθούν μετά αντίποινα.

Το σχέδιο εξελίχτηκε όπως είχε καθοριστεί. Μόλις οι προφυλακές του εχθρού βγήκαν απ' το χωριό και προχώρησαν σε απόσταση βολής απ' τα όπλα μας, τους υποδεχθήκαμε με πυκνά πυρά που χτύπησαν αρκετούς. Ο εχθρός σταμάτησε την κίνησή του και άρχισε πλέον μάχη τακτικών τμημάτων. Οι προωθημένες ομάδες μας συμπύχτηκαν και μ' αυτές επιχειρήσαμε μικρό ελιγμό, χτυπώντας απ' τα πλάγια. Ως απάντηση ο εχθρός πραγματοποίησε κι αυτός σύμπτυξη, αναζητώντας κάλυψη στ' ακρινά σπίτια.

Η μάχη, η οποία αποτέλεσε το βάπτισμα του πυρός για το I/34, διήρκεσε περίπου τρεις ώρες. Ήταν μια κανονική μάχη εκ παρατάξεως που απέδειξε το αξιόμαχό μας. Οι Γερμανοϊταλοί μετά την πρώτη κρούση απέφυγαν να κινηθούν επιθετικά, ξεγελασμένοι απ' την -ασυνήθιστη γι' αντάρτικο τμήμα- πυκνότητα πυρός που τους έκανε να νομίσουν ότι ήμασταν πολύ περισσότεροι. Έχασαν πέντε άντρες, μεταξύ των οποίων και το Γερμανό φρούραρχο Θήβας. Άγνωστος παρέμεινε ο αριθμός των τραυματιών τους, τους οποίους παρέλαβαν κατά την αναχώρησή τους το ίδιο βράδυ. Το επόμενο πρωί ξαναγύρισαν και παρέλαβαν τους νεκρούς τους· ευτυχώς, πέρα από μικροληλασία οικιακών αντικειμένων, δεν προέβησαν σε αντίποινα κατά του χωριού.

Εμείς δεν είχαμε απώλειες. Μόλις άρχισε να σουρουπώνει, με διαδοχικές κινήσεις κατά τις οποίες διατηρούσαμε επαφή με τον εχθρό με αραιά πυρά, υποχωρήσαμε δυτικά προς τη θάλασσα. Στη συνέχεια πιάσαμε τις βορειοδυτικές υπώρειες του Κιθαιρώνα, όπου καταυλιστήκαμε στη θέση Βλυζιμάς.

Κλείνοντας την εξιστόρηση της μάχης, θέλω να τονίσω ότι η πλειοψηφία των ανταρτών μας ήταν νέα παιδιά δίχως ιδέα από πόλεμο και πολλοί απ' αυτούς δε γνώριζαν ούτε το χειρισμό του όπλου. Χάρη όμως στη συνειδητή πειθαρχία κι επιμονή τους, σε συνδυασμό μ' εντατική εκπαίδευση βάσει ωρολογίου προγράμματος που είχαμε πραγματοποιήσει στο Γαρδίκι, είχαν κατορθώσει σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα ν' αφομοιώσουν τόσο το χειρισμό των όπλων, όσο και τους βασικούς κανόνες μάχης.

Στα Βίλια υπό τα χειροκροτήματα των χωροφυλάκων

Το βράδυ της 31ης Ιουλίου, μπήκαμε στα Βίλια σε σχηματισμό παρέλασης και υπό ζωηρές επευφημίες· ο αντίκτυπος της Μάχης του Καπαρελλίου είχε φτάσει πριν από μας.

Ολόκληρη η παραμονή μας στο χωριό ήταν ένα ολονύχτιο γλέντι αντάμα με τους κατοίκους. Στη δε παρέλασή μας ήταν παρόντες ακόμη κι οι άντρες του τοπικού σταθμού Χωροφυλακής με επικεφαλής τον ίδιο το σταθμάρχη, έναν

ανθυπασπιστή – κίνηση σίγουρα ασυνήθιστη για την εποχή εκείνη, καθώς (όπως είναι γνωστό σ' όσους ζουν ακόμα απ' τη γενιά της Κατοχής) η Χωροφυλακή κρατούσε την εχθρική στάση που επέβαλλαν απέναντι στο αντάρτικο οι εντολές της, οι κυβερνήσεις-όργανα των κατακτητών. Η θέση όμως της Χωροφυλακής ως σώματος δεν εμπόδιζε πολλούς άντρες της να σκέφτονται, να ενεργούν πατριωτικά και να συμπεριφέρονται με συμπάθεια προς εμάς.

Στις αρχές, όσο το αντάρτικο ήταν αδύνατο, επικρατούσαν στη Χωροφυλακή εκείνα τα στοιχεία που δεν είχαν ελληνική πατριωτική συνείδηση και ενδιαφέρονταν μόνο για την καριέρα, ακόμα κι αν έπαιρναν διαταγές απ' τους κατακτητές. Αυτό σήμαινε εθνικοφροσύνη κατά την αντίληψή τους, μα η λέξη δεν ταίριαζε με τα έργα τους, γι' αυτό ο λαός τής έδωσε την έννοια της εθνοπροδοσίας, της εθνοκαπηλίας.

Όπως και να 'ταν πάντως, σε αρκετές περιπτώσεις οι χωροφύλακες κρατούσαν στάση ανοχής. Έτσι και στα Βίλια, όπου υποδέχτηκαν παθητικά την κατάσταση και χειροκρότησαν κι αυτοί τους παρελαύνοντες αντάρτες.

Αφοπλισμός και διάλυση της Χωροφυλακής Οινόης

Το ίδιο βράδυ (31η Ιουλίου προς 1 Αυγούστου), η διοίκηση του τάγματος αποφάσισε σε σύντομη σύσκεψη με τους υπευθύνους της Οργάνωσης Βιλιών τη διάλυση του γειτονικού Σταθμού Χωροφυλακής Οινόης. Πάνω στο μοναδικό οδικό άξονα που συνέδεε την Αθήνα με την Κεντρική Στερεά και τη Θεσσαλία, ο σταθμός αυτός αποτελούσε στην πραγματικότητα ένα «πόστο μπλόκο», όπου γινόταν συστηματικός έλεγχος ταυτοτήτων και όλων των μεταφερόμενων με ζώα ή αυτοκίνητα εμπορευμάτων. Οι άντρες του, είτε το 'θελαν είτε όχι, ήταν υποχρεωμένοι να συμμορφώνονται με τις διαταγές της γερμανόδουλης κυβέρνησης και των ίδιων των Γερμανών.

Λίγο πριν τα χαράματα ήμασταν έτοιμοι γι' αναχώρηση· θα διαλύαμε το σταθμό κι έπειτα θα συνεχίζαμε προς τα Δερβενοχώρια. Δυο Βιλιώτες είπαν τότε πως μας διέθεταν ένα λεωφορείο. Δε θα 'ταν άσχημη και λίγη αυτοκινητάδα μετά από είκοσι μέρες συνεχούς ποδαρόδρομου στα κατσαβραχα, οπότε ανεβάσαμε στο λεωφορείο μια διμοιρία μαζί με τη διοίκηση και ξεκινήσαμε. Κατά την αναχώρησή μας έγινε πανζουρλισμός, λες κι οι χωρικοί είχαν ξεχάσει ότι είχαμε Κατοχή (όντως, εκείνες τις στιγμές το 'χαν ξεχάσει).

Σε λίγα λεπτά φτάσαμε στο Μάζι, όπως λεγόταν τότε η Οινόη. Η νύχτα ήταν ασέληνη. Αποβιβάστηκαμε λίγα μέτρα απ' το κτήριο του σταθμού κι ετοιμαστήκαμε – οι χωροφύλακες δεν είχαν πάρει κανένα μέτρο ασφαλείας,

ούτε εμείς φυσικά είχαμε σχηματισμό επίθεσης. Μια ομαδούλα από έξι άντρες, με επικεφαλής τον Οδυσσέα (Γιάννη Γκέλη) και τον Αλέξανδρο, προχώρησε πρώτη και μπήκε στο θάλαμο όπου κοιμούνταν οι χωροφύλακες, κρατώντας αναμμένα σπαρματσέτα που 'χαμε προμηθευτεί στα Βίλια.

Οι χωροφύλακες ξύπνησαν πανικόβλητοι, με τις κάνες των όπλων στραμμένες καταπάνω τους. Κι όταν στο ημίφως αντίκρυσαν κάποιους γενειοφόρους να τους φωνάζουν να ντυθούν γρήγορα, σίγουρα πίστεψαν ότι έβλεπαν εφιάλη. Ήταν τέτοιος ο τρόμος, που προσπαθούσαν να φορέσουν δεξί άρβυλο στο αριστερό πόδι· δεν τους περιγέλαμε, οποιοσδήποτε στη θέση τους θα πάθαινε το ίδιο. Εν τω μεταξύ εμείς μαζεύαμε τα όπλα και τα φυσίγγια τους.

Κάποτε ετοιμάστηκαν – καιρός ήταν, διότι άρχιζε να ξημερώνει και σύντομα θ' άρχιζε η κίνηση των γερμανικών αυτοκινήτων. Ήταν ένας ανθυπασπιστής, δύο ενωμοτάρχες και δεκαπέντε χωροφύλακες. Δίχως να σταθούμε πουθενά, τους οδηγήσαμε στην εκκλησία του Πανάκτου, όπου τους εξήγησε ο Αλέξανδρος (ως προσωρινός πολιτικός του τάγματος) τι αντιπροσώπευε ο ΕΛΑΣ και ποιους σκοπούς είχε το ΕΑΜ. Στη συνέχεια τους κάλεσε στην πλατεία, μπροστά στους αντάρτες και τους κατοίκους του χωριού, και τους ρώτησε περίπου τα εξής: *Έπειτα απ' όσα ακούσατε, θέλετε να μείνετε μαζί μας και να αγωνιστείτε στο πλευρό μας για την απελευθέρωση της πατρίδας μας; Στη Χωροφυλακή, είτε το θέλετε είτε όχι, υπηρετείτε τον κατακτητή. Στην περίπτωση που δεν επιθυμείτε να μείνετε κοντά μας, σας δίνουμε το λόγο της τιμής μας πως είστε ελεύθεροι τώρα αμέσως να επιστρέψετε στα σπίτια σας, και μάλιστα θα σας διευκολύνουμε σ' αυτό.*

Ο ανθυπασπιστής Πυργάκης κι ο ενωμοτάρχης Ροϊνιώτης αρνήθηκαν επικαλούμενοι σοβαρούς οικογενειακούς λόγους, ωστόσο δήλωσαν ότι θα βοηθούσαν όπου βρίσκονταν, καθώς κατάλαβαν ότι οι σκοποί μας ήταν πατριωτικοί (αργότερα πληροφορηθήκαμε πως ο Πυργάκης ανέλαβε υπηρεσία στην Κοκκινιά και πράγματι βοήθησε· επιβεβαιώνεται κι απ' τις σημειώσεις του αγωνιστή Ψύχα). Ο δεύτερος ενωμοτάρχης κι οι δεκαπέντε χωροφύλακες έμειναν μαζί μας και πολέμησαν μέχρι την «απελευθέρωση». Οι περισσότεροι συμμερίστηκαν την τύχη όλων των αγωνιστών της Αντίστασης.

Σχετικά με τη συγκεκριμένη επιχείρηση, έγινε μεταπολεμικά προσπάθεια να διαστρεβλωθεί η αλήθεια. Παραθέτω ως παράδειγμα ένα γράμμα που δημοσιεύτηκε στην *Απογευματινή* της Τετάρτης 19 Μαρτίου '58:

Αξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Σας παρακαλώ θερμώς να καταχωρίσετε εις την έγκριτον εφημερίδα σας τα ακόλουθα: Ο κ. Μούντριχας – Ορέστης εις απάντησιν επιστολογράφου

ανέφεραν ότι θα τηρήσει χρονολογική σειράν. Ως εκ τούτου μου δίδεται η αφορμή να τον ερωτήσω (τώρα ευρίσκεται εις το τέλος του 1943) διατί παρέλειψε εν ουσιαστικόν γεγονός το οποίον συνέβη κατά τον μήνα Ιούλιον 1943, εις Οινόην Αττικής – Μάζι.

Συγκεκριμένως πρόκειται περί της απαγωγής 20 ανδρών του Σταθμού Χωρ/κής και μεταβατικού αποσπάσματος δυνάμεως 20 χωροφυλάκων με επικεφαλής τον τότε Ανθ/στήν κ. Πυργάκην. Μεταξύ αυτών ευρίσκετο κληνής ο χωροφύλαξ Εμμανουηλίδης με πυρετό 40°, τον οποίον τα παλληκάρια του Ορέστη εσήκωσαν εκ της κλίνης του κλωτσηδόν. Νομίζω ότι επικεφαλής των απαγωγέων ήτο ο εκ Κρικουκίου Καπετάν Ηρακλής (Ι. Οικονόμου).

Πάντως τούτους μετέφερον εις Δερβενοχώρια και αφού τους απεγύμνωσαν, αφώπλισαν και εκράτησαν περίπου μίαν εβδομάδα, τους άφησαν ελεύθερους μηδενός δεχθέντος να παραμείνη με τους «κατσαπλιάδες» προς τιμήν των και τιμήν του ηρωικού σώματος της Χωροφυλακής. Και πάλιν ερωτάται ο Καπετάν Ορέστης διατί δεν ανέφερε το γεγονός. Μήπως δεν ενθυμείται ή μήπως δεν γνωρίζει το συμβάν;

Μετά τιμής,

Β.Υ. Χωροφύλαξ εν αποστρατεία

Να πώς γράφεται η Ιστορία από την «άλλη πλευρά του λόφου». Να πώς τη δίδασκαν στα σχολεία και στο στρατό στη σκοτεινή περίοδο των τριάντα χρόνων που ακολούθησαν, όταν η συγγραφή, η αφήγηση κι η διδαχή της Ιστορίας της Αντίστασης ήταν ένας μονόλογος, όταν οι απολογητές της συνεργασίας με τον κατακτητή ήταν ασύδοτοι, όταν οι πρωταγωνιστές βρίσκονταν σε απηνή διωγμό στην παρανομία, στη φυλακή, στην εξορία και δεν τολμούσαν να μιλήσουν. Οργιάζαν οι διαστρεβλώσεις, οι συκοφαντίες.

Σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να ενταχτεί η επιστολή του απόστρατου χωροφύλακα. Γιατί όμως θεώρησε σκόπιμο να κρυφτεί πίσω απ' την ανωνυμία, σε μια εποχή παντοδυναμίας των ομοϊδεατών του; Διότι θα τον διέψευδαν οι ίδιοι οι συνάδελφοί του που έζησαν τα γεγονότα· αν όχι επίσημα, γιατί ίσως δεν το μπορούσαν τότε, τουλάχιστον μεταξύ τους (εάν φυσικά ήταν χωροφύλακας, όπως έγραψε, αυτός ο αρουραίος).

Ήρθε η εποχή που η παραχάραξη της Ιστορίας θ' ακολουθήσει αντίστροφη πορεία και πολλά γεγονότα θα πάρουν σιγά-σιγά την πραγματική τους θέση και διάσταση. Η κατάργηση του σταθμού έγινε ακριβώς όπως περιγράψαμε κι όχι όπως ισχυρίζεται ο ανώνυμος επιστολογράφος. Οι άντρες δεν ήταν είκοσι αλλά δεκαοχτώ. Οι δεκαέξι έμειναν στον ΕΛΑΣ με τη θέλησή τους, όχι μηδενός δεχθέντος. Έφυγαν μόνο δύο κι αυτοί την ίδια μέρα, 1 Αυγούστου '43, όχι

μετά από *μια εβδομάδα*. Και δεν έφυγαν *απογυμνωμένοι*, αλλά με τη στολή τους ατσαλάκωτη. Όσα λέει δε σχετικά με τον άρρωστο που 'χε σαράντα πυρετό, δεν έχουν την ελάχιστη δόση αλήθειας.

Ο Ορέστης δεν ήταν παρών στην Οινόη ώστε να δώσει απάντηση, ούτε μπορούσε να 'ναι ενήμερος όλων των λεπτομερειών για τη δράση των τμημάτων του συντάγματος, πόσο μάλλον όταν έγραφε μετά από δεκαπέντε χρόνια. Ούτε αρχεία του ΕΛΑΣ υπήρχαν, γιατί είτε καταστράφηκαν, είτε έπεσαν στα χέρια των εχθρών της Αντίστασης. Εμείς όμως που γράφουμε, τις ζήσαμε αυτές τις λεπτομέρειες, κι οι εικόνες έχουν μείνει ζωντανές στη μνήμη μας.

Επανεγκατάσταση στη Μαζαρέκα

Μετά το Πάνακτο επισκεφτήκαμε και τ' άλλα Δερβενοχώρια. Ύστερ' από πολύμηνη απουσία, οι συνεργάτες μας στις οργανώσεις και όλοι οι κάτοικοι μας υποδέχτηκαν με χαρά κι ενθουσιασμό.

Στις 4 Αυγούστου εγκατασταθήκαμε στην παλιά μας βάση, τη Μαζαρέκα. Με την άφιξή μας έφτασε κι ο παλιός πολιτικός του Υπαρχηγείου Αττικής, ο Γαβριώτης· η διοίκηση του 34ου Συντάγματος τον θεωρούσε απαραίτητο για το 1/34 και τον είχε ανακαλέσει στη δύναμή του, τώρα που έπαιρνε να μεγαλώσει. Στον Αλέξανδρο ανατέθηκαν ίδια καθήκοντα στον 1ο Λόχο, με στρατιωτικό το Ζάχο και καπετάνιο τον Κυνηγό. Σημειώνω επίσης ότι εκείνες τις μέρες, σύγχρονα με το Γαβριώτη έφτασαν στη Μαζαρέκα και τα μέλη της διοίκησης του συντάγματος Δαλιάνης και Βερμαίος.

Μέχρι αυτή τη στιγμή, το τάγμα μας είχε έναν πλήρη λόχο. Βάλαμε πρόγραμμα για ακόμα δύο και συγκροτήσαμε τμήμα εμπέδων, με αποστολή να υποδεχτεί και να εκγυμνάσει τους νεοστρατολογουμένους. Ετοιμάζαμε επίσης σχέδια για χτυπήματα κατά των Γερμανών στην περιοχή – πάνω σ' αυτά είχαμε γενικές διαταγές απ' τη διοίκηση, αλλά ο τόπος και ο χρόνος είχαν αφευθεί στη δική μας πρωτοβουλία.

Η ληστεία ξανασηκώνει κεφάλι

Εάν συνδυάσουμε τη Μάχη του Καπαρελλίου (1/34) με το χτύπημα κατά Ιταλών στο Νεοχώρι (11/34) τις ίδιες περίπου μέρες, μπορούμε σίγουρα να πούμε ότι η επιστροφή του ΕΛΑΣ Αττικοβοιωτίας στις βάσεις του υπήρξε θορυβώδης, πανηγυρική – ένα ξεκίνημα για έντονα επιθετική δραστηριότητα.

Ξέχωρα όμως απ' την καθαρά αντιστασιακή δράση, έμπαινε μπροστά μας μια σειρά από παράλληλα καθήκοντα, όπως η ασφάλεια κι η τάξη των κατοί-

κων εντός των ορίων δικαιοδοσίας μας. Η ληστεία ήταν μια πληγή, μια μάστιγα, συνέπεια της Κατοχής. Απ' την αρχή κιόλας, πρώτο μέλημά μας ήταν η εξάλειψή της και το 'χαμε πετύχει, μόνο που με την τρίμηνη απουσία του γάτου στη Ρούμελη μερικοί ποντικοί είχαν βγει απ' τις τρύπες τους κι άρχισαν τις ζημιές.

Το σοβαρότερο κρούσμα ήταν ο Παναγιώτης Φορτώσης, παλιός Αβοριταίος, που όταν οι σύντροφοί του εντάσσονταν στον ΕΛΑΣ, εκείνος είχε δηλώσει ότι προτιμούσε να πάει σπίτι να ησυχάσει. Πράγματι αποσύρθηκε και καθόταν φρόνιμα, μέχρι τη στιγμή που είδε τα αντάρτικα τμήματα να φεύγουν· τότε αφυπνίστηκαν τα ένστικτά του και ξανάπιασε το τουφέκι, προβαίνοντας εκτός από ληστείες και σε βιασμούς, σε αντίθεση με τις παραδόσεις των παλιών ληστών που σέβονταν τις γυναίκες. Δεν ήταν ληστής από ανάγκη αλλά από χαρακτήρα, ένα επικίνδυνο κακοποιό στοιχείο.

Άρχισε η καταδίωξή του. Ο Ορέστης ήξερε από τέτοια και στρίμωξε τους τσοπαναραίους γύρω απ' τον Ελικώνα. *Αν δε μου τον παραδώσετε, τους απείλησε, δε θα σας αφήσω ούτε πρόβατο, γιατί ξέρω πως εσείς τον ταΐζετε.* Πράγματι, τον παρέδωσαν οι ίδιοι στο χωριό Πρόδρομος. Έγινε ανταρτοδικείο με πρόεδρο τον ταγματάρχη Δαλιάνη, κατά το οποίο κατατέθηκαν τέτοιες τερατώδεις του Φορτώση, που δεν μπορούσε να του αναγνωριστεί το παραμικρό ελαφρυντικό. Καταδικάστηκε σε θάνατο κι εκτελέστηκε.

Μαζί με το Φορτώση καταδικάστηκε κι ένας Παππάς, πληροφοριοδότης των Γερμανών που 'χε κάνει μεγάλες ζημιές. Για την εκτέλεση αυτού του καταδότη ο Δαλιάνης θα 'τρωγε μετά την «απελευθέρωση» κάμποσα χρόνια φυλακή. Οι «εθνικόφρονες», που εν τω μεταξύ είχαν ξανανεβεί στην εξουσία, εκδικήθηκαν για τον ομοϊδεάτη τους κλείνοντας στη φυλακή τον πραγματικό εθνικόφρονα, τον πατριώτη, τον πολεμιστή για το ξεσκλάβωμα της πατρίδας.

Ο ταγματάρχης Λακιώτης στο Ι/34

Στις αρχές Αυγούστου '43 ανέβηκε στη Μαζαρέκα ο ταγματάρχης Γιάννης Σταματάκης. Επειδή καταγόταν απ' τους Λάκκους Χανίων, επέλεξε το όνομα Λακιώτης. Αυτόν τον υπέροχο και σεμνό αγωνιστή θα τον συναντήσουμε πολλές φορές στη συνέχεια της ιστορίας μας, πάντοτε σε δράση. Ένα στρατιωτικό στέλεχος πιστό και χρήσιμο στον Αγώνα.

Ο Ορέστης κι ο Φοίβος Γρηγοριάδης γράφουν ότι ανέλαβε στρατιωτικός διοικητής του Ι/34 Τάγματος με την άφιξή του, πράγμα που είναι λάθος. Ναι μεν ήταν ανώτερος σε βαθμό του Νικήτα, οπότε κανονικά θα έπρεπε να τοπο-

θετηθεί στη θέση του, αλλά ο Ορέστης γνώριζε καλά την ανάρτικη -κι ακόμα καλύτερα την αρβανίτικη- νοοτροπία και ψυχοσύνθεση, γι' αυτό δεν έκανε τέτοιες γκάφες.

Στο ανάρτικο δεν μπορούν να εφαρμοστούν κατά γράμμα οι κανονισμοί του τακτικού στρατού· όποιος παραβαίνει τους άγραφους νόμους του ανάρτικου, το μετανιώνει μετά. Και το ότι ο ΕΛΑΣ είχε γίνει «τακτικός στρατός» με έγγραφη διαταγή της Κεντρικής Επιτροπής, δε σήμαινε πως ταχυδακτυλουργικά είχε αλλάξει η νοοτροπία κι είχαν καταργηθεί τα έθιμα. Ο Λακιώτης λοιπόν τοποθετήθηκε αρχικά δίπλα στη διοίκηση του Ι/34 δίχως πόστο, ας πούμε σαν επιτελής – εδώ έδειξε κι ο ίδιος την ανωτερότητα του χαρακτήρα του, διότι ας μην ξεχνάμε πως ήταν Κρητικός, κι ως Κρητικός είχε στο αίμα του τη νοοτροπία του ανάρτη. Αργότερα, μόλις συμπληρώθηκε ο αριθμός νεοσυλλέκτων για να συγκροτηθεί δεύτερος λόχος, ο Νικήτας (που στο μεταξύ είχε εκτιμήσει την αξία και τον εξάίρετο χαρακτήρα του Λακιώτη) του παραχώρησε από μόνος τη θέση του στρατιωτικού διοικητή στο τάγμα.

Σχεδιάζοντας την Ενέδρα της Κάζας

Μέσα στο πρόγραμμα του Ι/34 ήταν να δώσουμε τον Αύγουστο ένα γερό χτύπημα στη φωλιά του θηρίου. Εφαρμόζοντας την ανάρτικη τακτική να διαλέγουμε εμείς τον τόπο και την ώρα, επιλέξαμε την Κάζα* λόγω της εδαφικής της ιδιομορφίας. Πιο συγκεκριμένα την τοποθεσία Σαλίγκαρος, με τις πολλές στροφές που φιδосέρνονται στις δασωμένες πλαγιές της Γκουρμέλας. Μελετήσαμε ως διοίκηση την επιχείρηση σε συνεργασία με το Λακιώτη κι αποφασίσαμε να πραγματοποιηθεί το ξημέρωμα της 13ης.

Την ίδια περίοδο, η διοίκηση του 34ου Συντάγματος είχε στο μυαλό της μια επίσκεψη στο δεσπότη Ιάκωβο²⁷ με σκοπό την ηθική αλλά και υλική συνδρομή του στον αγώνα μας. Οι διάφορες πληροφορίες που είχαμε, συνέκλιναν σ' ένα σημείο: Μας έβλεπε με συμπάθεια αλλά και με κάποιες επιφυλάξεις. Στο παρελθόν είχε μερικές επαφές με εαμικές οργανώσεις για θέματα ανθρωπιστικού χαρακτήρα – είχε δεχτεί να μεσολαβήσει στις αρχές για την αποφυλάκιση Εαμιτών κρατουμένων. Ήταν επίσης γνωστό ότι διέμενε κατ' αραία χρονικά διαστήματα στο μετόχι του Οσίου Μελετίου, και πράγματι στις 11 Αυγούστου μάθαμε ότι ο Ιάκωβος βρισκόταν εκεί. Η διοίκηση του συντάγματος ανέθεσε στο τάγμα να χειριστεί το θέμα, αφού φυσικά έδωσε τις ανάλογες κατευθύνσεις.

---

* **Κάζα:** Διάσελο μεταξύ Κιθαιρώνα και Πάστρας επί της ΠΕΟ Ελευσίνας – Θήβας.

Επίσκεψη στο μητροπολίτη Αττικής & Μεγαρίδος

Το αρχηγείο του Ι/34 σκέφτηκε να συνδυάσει τις δύο αποστολές. Έτσι η μετακίνησή μας από Πάρνηθα προς Κάζα θα καλυπτόταν με το πρόσχημα της επίσκεψης, στην οποία πάντως θέλαμε ειλικρινώς να δώσουμε επισημότητα. Συγκροτήθηκε μια έφιππη ομάδα από δεκαπέντε επίλεκτους άντρες για την καλύτερη δυνατή εμφάνιση, και επικεφαλής τέθηκαν απ' τη διοίκηση του τάγματος ο Νικήτας κι απ' τη διοίκηση του λόχου οι Αλέξανδρος – Οδυσσέας.

Στις 12 Αυγούστου κινήσαμε για το μοναστήρι. Ακούγοντας τις οπλές των αλόγων μας στο λιθόστρωτο προαύλιο, ο Ιάκωβος κατέβηκε να μας υποδεχτεί. Ξεπεζέψαμε, παραταχτήκαμε σε γραμμή με μέτωπο προς αυτόν και χαιρετίσαμε – πρώτα στρατιωτικά, με το παράγγελμα, κι ύστερα φιλώντας του ένα-ένα το χέρι. Ήταν η πρώτη καλή εντύπωση κι επειδή ήταν πια μεσημέρι, μας κάλεσε σε γεύμα. Σύμφωνα με τις εντολές του, οι δεκαπέντε άντρες της ομάδας γευμάτισαν με τους καλογέρους στην τραπεζαρία του ισογείου, ενώ οι τρεις επικεφαλής μαζί του ώστε να έχουμε άνεση λόγου.

Κατά τη διάρκεια του γεύματος (ένα πιάτο σούπας δίχως λάδι), δόθηκε η ευκαιρία για πολλή συζήτηση γύρω απ' τον αγώνα και τους σκοπούς μας. Υπέβαλε πάρα πολλά ερωτήματα και ιδίως στάθηκε στο θέμα της θέσης μας απέναντι στη θρησκεία και τον κλήρο· συνήθως απαντούσε ο πολιτικός Αλέξανδρος που 'χε επιφορτιστεί σχετικά απ' τη διοίκηση. Όσο δε η συζήτηση προχωρούσε, ο αρχικά δύσπιστος επίσκοπος άρχιζε να γίνεται ευχάριστος. Προς το τέλος δεν έκρυβε πια τον ενθουσιασμό του, και ως πρώτο δείγμα υποσχέθηκε να επιτύχει απ' τις κατοχικές αρχές ένα παρακράτημα 3% επί της παραγωγής λαδιού στην περιοχή Μάνδρας – Ελευσίνας. Σκοπός του θα ήταν η βοήθεια προς τους απόρους, αλλά κι ότι ο ίδιος θα διαφώτιζε το ευσεβές πλήρωμα της εκκλησίας για τους πατριωτικούς μας σκοπούς.

Η συνέχεια απέδειξε ότι εννοούσε όλες τις υποσχέσεις του. Από τον άμβωνα, με έμμεσο βέβαια τρόπο, μιλούσε για αντίσταση και την υποχρέωση του λαού να βοηθήσει. Εκφραζόταν με συγκατάνευση για το αντάρτικο. Στην έδρα της μητρόπολης του βρήκαν άσυλο Ελασίτες τραυματίες· έναν τραυματία μετέφερε εκεί στις αρχές του '44 ο γιατρός του ΕΛΑΣ Μαυρουκάκης.

Χωρίς να οργανωθεί ποτέ στο ΕΑΜ, ο Ιάκωβος ήταν στην ουσία ένας Εαμίτης. Αναρίθμητες φορές έκρυψε και φιλοξένησε στη μητρόπολη, στην Κηφισιά, στελέχη κι αντάρτες μας. Τέτοιος έμεινε κι αργότερα, οι δε ενάντιοι ισχυ-

ρισμοί κάποιων δικών μας ήταν συκοφαντικοί κι αβάσιμοι, διότι καμιά μεταβαρκιζιανή ενέργειά του δεν ήταν αντιεαμική. Τουναντίον, παρότι το κίνημά μας ηττήθηκε συντριπτικά και πολλοί το εγκατέλειψαν υπό τη φοβερή πίεση του εχθρού, ο Ιάκωβος συνέχισε να βοηθά οπαδούς μας. Παράδειγμα η συνδρομή κι η προστασία του στον αρχιμανδρίτη Χρυσόστομο (Γεώργιο Πέππα), τον έφιππο αντάρτη-παπά της Αττικοβιοιωτίας. Περιέθαλψε επίσης στη μητρόπολη τον καταδιωκόμενο παπα-Γιαννέτσο απ' το Γαλαξίδι, πατέρα του Ελασίτη διοικητή λόχου Τηλέμαχου (Νίκου Γιαννέτσου), κι αργότερα τον τοποθέτησε σ' ενορία στα Μεσόγεια.

Στο χάνι της Κάζας

Μετά το μεσημέρι, όπως είχαμε συνεννοηθεί, το τάγμα έφτασε κι αυτό στο μοναστήρι. Η διοίκηση του τάγματος αναχώρησε αμέσως προς Κάζα γι' αναγνώριση, ενώ η διοίκηση του λόχου διατάχτηκε να παραλάβει τους άντρες και να βαδίσουν προς το Σαλίγκαρο εν αναμονή νεότερων διαταγών.

Όσο έφεγγε ακόμα, κάναμε τις παρατηρήσεις μας. Τότε έριξα την ιδέα στους συντρόφους μου να κατεβούμε στο χάνι κι ίσως ήμασταν τυχεροί να πιούμε ένα ποτηράκι με δυο ελιές, να ζεσταθούμε. Συμφώνησαν όλοι, καθώς μετά το σούρουπο δεν υπήρχε κίνδυνος· οι Γερμανοί κινούνταν νύχτα μόνο με μεγάλα τμήματα, οπότε τους αντιλαμβάνονταν οι σύνδεσμοι απ' τις οργανώσεις και μας ειδοποιούσαν.

Το χάνι υπήρχε από πολλά χρόνια πριν κι ήταν γνωστό σ' όλους τους Αθηναίους κυνηγούς. Το διατηρούσε ο μπαρμπ'-Αντώνης, ένας πνευματώδης και καλαμπουρτζής Μανδραναίος που πέθανε το '39. Έπειτα το ανέλαβαν οι δυο γιοι του, ο Κώστας κι ο Βασίλης Μιχαλάκης. Γνώριζαν την ύπαρξη αντάρτικου στην περιοχή (άλλωστε ήταν πολύ πρόσφατο το Καπαρέλλι κι η Οινόη), επομένως δεν ένιωσαν έκπληξη όταν μας είδαν να μπαίνουμε στο μαγαζί τους με τις αντάρτικες στολές.

- *Καλώς τα τα παιδιά, μας υποδέχτηκαν.*

- *Υπάρχει τίποτε; Είμαστε φανάρια, τους ρώτησε ο Θεοχάρης.*

- *Κάτι θα βρεθεί, βρε παιδιά, αλλά να κάνουμε και καμιά δουλειά, έριξε πονηρά τον πόντο το ένα απ' τα αδέρφια, εννοώντας να πολεμάμε.*

- *Ε, κάτι θα κάνουμε κι εμείς, πατριώτη, απάντησε ο Γαβριώτης, χωρίς φυσικά να βγάλει μιλιά για το σκοπό της παρουσίας μας στην Κάζα.*

Μας προσέφεραν ελιές, ψωμί και ρετσίνα. Σαν αποφάγαμε, συνεχίσαμε την αναγνώρισή μας και βαδίσαμε προς το Σαλίγκαρο.

Διατάσσοντας τη δύναμή μας

Μες στο σκοτάδι, έγινε η τοποθέτηση των δυνάμεών μας στις κατάλληλες θέσεις του δρόμου για την ενέδρα.

Μια διμοιρία μ' επικεφαλής το Μελά έπιασε την πλαγιά προς τη μεριά των Βιλίων (λίγο πιο πέρα απ' το σημείο που 'ναι σήμερα το βενζινάδικο του Παναγιώτη Γκιόκα). Η άλλη διμοιρία μ' επικεφαλής τον Αριστείδη έπιασε την απέναντι πλευρά λίγο πιο κάτω απ' την παλιά βρύση, προς τη μεριά της Αθήνας. Ένα μικρό τμήμα προς το κάστρο και μία διμοιρία στο άκρο της διάταξης, δυτικά, με τους Ζάχο, Αλέξανδρο, Κυνηγό και Οδυσσέα. Πάνω απ' τη βρύση τοποθετήθηκαν οι Λιαταναίοι με τον Ανυφαντή.

Στα υψώματα από Κιάφα Σούρι (Δρυός Κεφαλές) προς Σαλίγκαρο κλιμακώσαμε άντρες του εφεδρικού ΕΛΑΣ Κριεκουκίου, οι οποίοι με νεύματα θα ειδοποιούσαν ο ένας τον άλλον για τις κινήσεις του εχθρού. Απ' την πλευρά της Αθήνας βάλαμε δύο άντρες, έναν που έβλεπε προς Οινόη κι έναν προς εμάς, ώστε να συνδεόμαστε οπτικά. Ο Σταθμός Διοίκησης Τάγματος ορίστηκε σε σημείο ανάμεσα στο αρχαίο κάστρο και τη βρύση.

Στα σχέδιά μας ήταν να καταλάβουμε και αυτοκίνητα, τα οποία θα ανεβάζαμε στα Δερβενοχώρια. Για το σκοπό αυτό είχαμε φροντίσει να βρίσκονται κοντά τρεις σοφέρ απ' το Κριεκούκι, οι Τάσος Θ. Καπετάνης, Νώντας Γ. Γέρου και Βαγγέλης Παπάς. Από αυτούς, μόνο ο τρίτος παρέμεινε στη μάχη· οι άλλοι δύο έγιναν μπουχός μόλις άρχισε η σύγκρουση. Ούτως ή άλλως δε χρειάστηκαν, έτσι όπως εξελίχτηκαν τα πράγματα.

Αφού τακτοποιήσαμε τη διάταξη, μουλώξαμε να λαγοκοιμηθούμε.

Η μάχη

Εξημέρωμα της 13ης Αυγούστου, τα φυλάκια στην Κιάφα Σούρι μας ειδοποίησαν ότι πλησίαζε ένα γερμανικό φορτηγό γεμάτο στρατιώτες απ' τη μεριά της Θήβας. Στις 6:45 το όχημα έφτασε στο σημείο όπου σήμερα βρίσκεται η ταβέρνα. Μόλις βρέθηκε στη μέση της διάταξής μας, ακριβώς στις στροφές που μοιάζουν με σαλίγκαρο, ξέσπασε ένας φοβερός καταγισμός από ατομικά κι αυτόματα όπλα, σωστή κόλαση πυρός.

Στις σημειώσεις του Ψύχα αναφέρεται πως το σύνθημα είχε δοθεί απ' το Νικήτα. Απ' όσα θυμάμαι, ήρθα δεύτερος, γιατί πρώτος πυροβόλησε ο Γαβριώτης, κάτι που μου επιβεβαιώνει κι ο ίδιος. Οι περισσότεροι Γερμανοί (ήταν περίπου τριάντα) σκοτώθηκαν πριν προλάβουν ν' αντιδράσουν. Οι υπόλοιποι πήδησαν απ' το φορτηγό, ταμπουρώθηκαν πίσω του και προσπάθη-

σαν να δώσουν μάχη, εξοντώθηκαν όμως μέχρις ενός απ' τα διασταυρούμενα πυρά.

Οι δασωμένες πλαγιές είχαν μόλις καταπιεί το σάλαγο της πρώτης συμπλοκής, όταν απ' την ίδια κατεύθυνση μπήκαν στην παγίδα άλλα δύο οχήματα, ένα ημιφορηγό με Ιταλούς στρατιώτες και ένα ελαφρό επιβατηγό. Στο δεύτερο καταλάβαμε ότι επέβαιναν αξιωματικοί, καθώς προπορευόταν μια μοτοσικλέτα με συνεπιβάτη έναν καραμπινιέρο με το όπλο χιαστί. Δεν είχαν συνειδητοποιήσει τι είχε συμβεί, παρά μόνο όταν υποχρεώθηκαν να σταματήσουν μπροστά στους σκοτωμένους Γερμανούς. Αλλά και πάλι δεν πρόλαβαν ν' αντιδράσουν, γιατί ξέσπασε καινούργιος καταιγισμός κι έπεσαν οι περισσότεροι σαν κεραυνόπληκτοι. Όσοι επέζησαν, παραδόθηκαν.

Σύντομα εμφανίστηκε νέο καμιόνι απ' τη μεριά της Θήβας με περίπου δεκαπέντε Γερμανούς. Αυτοί κάτι πήραν χαμπάρι απ' την ηχώ και κατέβηκαν για να πιάσουν θέσεις, αλλά υπό την πίεση του Μελά αναζήτησαν διαφυγή έρποντας στην πλαγιά πάνω απ' την παλιά βρύση. Κάποιος τους είδε κι ειδοποίησε. Μια ομάδα μ' επικεφαλής το Νικήτα κινήθηκε προς το μέρος τους και με ρίψεις χειροβομβίδων τους εξανάγκασε να κατακυλήσουν ξανά προς το δρόμο, όπου τους παρέλαβε η διμοιρία του Μελά και τους μακέλεψε. Σώθηκαν μόνο μερικοί που τρύπωσαν σε κάτι βράχια κι έκαναν λούφα.

Στη συνέχεια ακόμη δύο οχήματα με Γερμανούς από Θήβα έμπαιναν στην απόχη. Τα χτύπησε η διμοιρία του Αριστείδη, αλλά αυτή τη φορά οι Γερμανοί έπιασαν καλύτερες θέσεις και ξεκίνησε πιο σοβαρή συμπλοκή, χωρίς τελικά να γλιτώσουν. Από τα πυρά, τα αυτοκίνητα πήραν φωτιά.

Ένα αυτοκίνητο ερχόταν ταυτόχρονα από Οινόη και σταμάτησε κοντά στο κάστρο. Βιάστηκαν και του 'ριξαν από μακριά, με αποτέλεσμα ο οδηγός του -καίτοι τραυματισμένος- να κάνει αναστροφή και να γυρίσει στο χωριό, όπου έδωσε σήμα κινδύνου σε άλλα γερμανικά οχήματα που έρχονταν από Αθήνα. Μετά από λίγο εμφανίστηκε κάτω απ' το κάστρο κι ένα ελληνικό λεωφορείο γεμάτο κόσμο. Ευτυχώς δεν έριξε κανείς, αν κι εκεί ήταν αναμπουμπούλα. Έκαναν σήμα οι κοντινοί αντάρτες και ο οδηγός έστριψε προς την Οινόη.

Την ίδια ώρα, στο κέντρο της ενέδρας (γύρω απ' το Σαλίγκαρο) επικρατούσε ησυχία. Οι αντάρτες επιδίδονταν στο ξαλάφρωμα των σκοτωμένων από περριτά γι' αυτούς βάρη, όπως ο οπλισμός κι οι μπότες, και η εντύπωση που 'χαμε εκείνη τη στιγμή ήταν πως τριγύρω δεν υπήρχε ψυχή ζώσα απ' τον εχθρό.

Λίγο πριν καταλαγιάσει το ντουφεκίδι, είχαμε βάλει τον Αχιλλέα (Ιωνα Παπαδημητρίου, γιο μετόχου των σιδηροδρόμων ΣΕΚ που 'χε έρθει εθελοντής κι ήξερε κάποια γερμανικά) να φωνάζει σε τυχόν επιζώντες να παραδοθούν.

Έχοντας πλήρη άγνοια κινδύνου, ανέβηκε εκείνος σ' ένα βράχο και φώναξε, προσφέροντας έναν θαυμάσιο στόχο για τυχόν Γερμανούς. Ευτυχώς τον συνέφερε κάποιος γρήγορα. Παραδόθηκαν τρεις, ο ένας με τραύμα στη λεκάνη.

Η συμπλοκή συνεχίστηκε για λίγο περιφερειακά, προς την κατεύθυνση του Κριεκουκίου, με αραιές ντουφεκιάς. Ύστερ' από λίγο εμφανίστηκε στην Οινόη μια γερμανική φάλαγγα τεθωρακισμένων και μια μηχανοκίνητη πυροβολαρχία με τέσσερα πυροβόλα. Τα έστησαν αμέσως κι άρχισαν να χτυπούν το Σαλίγκαρο, όταν πια εμείς είχαμε πάρει το δρόμο της επιστροφής.

Ανηφορίσαμε προς τα υψώματα της Γκουρμέλας και 'κει σταθήκαμε. Πρώτα κάναμε ένα τιμητικό προσκλητήριο για τους δύο νεκρούς μας, οι οποίοι είχαν πέσει λίγο πριν την αποχώρησή μας· ο Νικήτας διέταξε προσοχή, πήρε αναφορά, έγινε ενός λεπτού σιγή κι έπειτα τραγουδήσαμε το *Επέσατε θύματα αδέρφια εσείς*. Ήταν υποβλητική εκείνη η στιγμή μες στην ερημιά και σε μερικών τα μάτια κύλησε ένα δάκρυ. Αφού φώναξαμε όλοι με βροντερή φωνή *Θάνατος στο φασισμό*, ξεκινήσαμε για το Πάνακτο.

Την επόμενη μέρα, οι ναζί έκαψαν το δάσος κι απ' τις δύο μεριές του δρόμου. Πέρασαν επίσης απ' το χάνι και το έκαναν στάχτη. Ολόκληρες αποθήκες είχε αυτό το μαγαζί· λάδι, όσπρια, άλευρα, ικανά να θρέψουν δεκάδες ανθρώπους επί μήνες. Οι ιδιοκτήτες, οι αδελφοί Μιχαλάκη, ίσα που πρόλαβαν να φύγουν και να γλιτώσουν από σίγουρη εκτέλεση.

Απολογισμός

Η επιχείρηση, η οποία διήρκεσε σχεδόν ένα δίωρο και εξελίχτηκε δύο φορές σε μάχη εκ του συστάδην, ολοκληρώθηκε με πλήρη επιτυχία. Οι μοναδικές μας απώλειες ήταν οι διμοιρίτες Αριστείδης (Σταμάτης Γκλιάτης από Μάνδρα) και Μελάς (Γιώργος Λούκος από Κριεκούκι). Τραυματίστηκε επίσης ελαφρά ο καπετάνιος του τάγματος Θεοχάρης. Αν και αριθμητικά μικρές, θεωρήσαμε βαριές τις απώλειές μας, καθώς χάσαμε δύο απ' τα καλύτερα παλικάρια μας.

Ο Μελάς σκοτώθηκε ως εξής: Όταν σταμάτησε το ντουφεκίδι κι η διμοιρία του συμπτυσσόταν, εκείνος έμεινε πίσω και προσπάθησε να βάλει μπρος μια ιταλική μοτοσικλέτα που βρισκόταν στο δρόμο κοντά στη βρύση. Ένας κρυμμένος Γερμανός τον είδε και τον πυροβόλησε. Οι άντρες επέστρεψαν και τον εξόντωσαν, αλλά το κακό είχε γίνει.

Οι κατακτητές έχασαν γύρω στους ογδόντα άντρες. Από την ταυτότητα ενός Γερμανού που φορούσε δίκωχο, ανακαλύψαμε πως ήταν συνταγματάρχης.

Πήραμε τριάντα γερμανικά και περίπου δέκα ιταλικά ντουφέκια Μάουζερ, δύο αυτόματα Μπερέτα και κάπου δέκα πιστόλια. Επίσης πολύ απαραίτητα άρβυλα και γερμανικές μπότες σε άριστη κατάσταση. Καταστρέψαμε επτά-οκτώ αυτοκίνητα και τρεις μοτοσυκλέτες.

Αιχμαλωτίσαμε συνολικά δέκα άντρες. Από αυτούς, οι επτά ήταν Ιταλοί που γλίτωσαν γιατί με τις πρώτες ριπές σήκωσαν τα χέρια ψηλά, μάλιστα ένας είχε βγάλει στα γρήγορα ένα λευκό μαντήλι και το κουνούσε. Ανάμεσά τους ήταν ο ταγματάρχης Ολίβιο Ντούτσε, διοικητής Βοιωτίας των Καραμπινιέρων, και ο λοχαγός Πάολο Σάρντι, διευθυντής 3ου Γραφείου -Οικονομικού- του Ιταλικού Στρατού (Κόρπο ντ' Αρμάτα).

Οι άλλοι τρεις ήταν οι Γερμανοί, για τους οποίους μιλήσαμε παραπάνω. Τον έναν τον σκότωσε πριν ξεκινήσουμε για την επιστροφή μας ο Θεοχάρης· είχε τη γνώμη ότι αυτός τον είχε τραυματίσει. Ο δεύτερος ήταν ένας χοντρός που ζύγιζε εκατόν είκοσι κιλά, ονόματι Φριτς. Ήταν επαγγελματίας μάγειρας, οπότε μετά «διορίστηκε» μάγειρας του 3ου Λόχου. Παρά το ελάττωμα της καταγωγής του, σιγά-σιγά απέσπασε τις συμπάθειες του λόχου και της διοίκησης του τάγματος, όμως δεν ήταν τυχερός να ζήσει πολύ. Η περιοχή μας ήταν τέτοια που δε σήκωνε Γερμανούς, δεν είχαν μπέσα αυτοί.

Γενικά, οι Γερμανοί αιχμάλωτοι δεν επιζούσαν στο ανάρτικο. Αυτός ήταν ο αδυσώπητος νόμος του πολέμου. Όπως δε μας αναγνώριζαν ως αιχμαλώτους πολέμου, το ίδιο κάναμε κι εμείς. Σκληρό βέβαια και απάνθρωπο, μα δεν είχαμε άλλη επιλογή. Εκείνοι διέθεταν φυλακές και στρατόπεδα συγκέντρωσης σ' όλη την Ευρώπη, αλλά αν έπεφτε ένας δικός μας στα χέρια τους, περνούσε τα χειρότερα βασανιστήρια πριν πεθάνει ή καταλήξει σε στρατόπεδο θανάτου. Εμείς τουλάχιστον ποτέ δε βασανίζαμε αιχμάλωτο. Και το σπουδαιότερο: Τι ήθελαν οι Ούνοι στον τόπο μας; Ήρθαν ως κατακτητές, υποδούλωσαν την πατρίδα μας, ρήμαξαν τα πάντα και θα τους αφήναμε ατιμώρητους; Αυτοί ήταν οι παράνομοι, οι αδικούντες, κι εμείς εκδικητές και τιμωροί.

Αντίθετα, οι Ιταλοί κατά κανόνα επιζούσαν – τουλάχιστον στην περιοχή μας. Συχνά μάλιστα τους εμπιστευόμασταν όπλο και δεν ξέρουμε καμιά περίπτωση που να παρασπώνδησαν.

Οι Γερμανοί ήταν το κάτι άλλο και ιδού το παράδειγμα: Τον τρίτο Γερμανό αιχμάλωτο, ο οποίος ήταν και τραυματίας, ο Θεοχάρης επέμενε να τον εκτελέσουμε. *Δε χρειάζεται να βάλουμε φίδια στον κόρφο μας*, υποστήριζε. Περνώντας το τάγμα απ' το Πάνακτο, τον λυπήθηκαν οι χωριάτες και μας παρακάλεσαν να τους τον αφήσουμε για τον γιατρέψουν. Τον ονόμασαν Χιόνη επειδή είχε κάτασπρα μαλλιά, μολονότι ήταν γύρω στα είκοσι. Δεν πέρασε

ωστόσο πολύς καιρός και ο Θεοχάρης δικαιώθηκε· ο άσπρος Γερμανός, ο οποίος υποστήριζε ότι ήταν Ολλανδός επίστρατος και δε συμπαθούσε τους Γερμανούς, αποδείχτηκε ότι είχε πολύ μαύρη ψυχή. Μετά τη Μάχη των Δερβενοχωριών, που θα περιγράψουμε όταν έρθει η σειρά της, ο ευγενικός νέος εθεάθη μ' έναν δαυλό να πυρπολεί τα σπίτια. Οι χωρικοί είχαν φύγει για να γλιτώσουν, τον είδε όμως απ' την κρυψώνα της μια γριούλα που δεν είχε προλάβει και νόμισε ότι ονειρευόταν. Οι καλοκάγαθοι Αρβανίτες του Πανάκτου δεν μπορούσαν να πιστέψουν πως τους έβαζε φωτιά αυτός ο άνθρωπος που του 'χαν προσφέρει άσυλο και του 'διναν την μπουκιά τους!

Ιωαννίδης: Μόνο πολιτική δράση στην Αττικοβοιωτία!

Το ξαφνικό χτύπημα, και τόσο κοντά στην πρωτεύουσα, αναστάτωσε τους Γερμανούς. Όχι μόνο για την επίδραση που είχε στο ηθικό του λαού της Αθήνας, αλλά κι επειδή πλέον ένιωθαν την απειλή μας. Μέχρι τότε, οι κατακτητές συνήθιζαν να σουλατσάρουν ανενόχλητοι απ' την Αθήνα έως τη Λαμία, ακόμα και με μεμονωμένες μοτοσικλέτες. Στο εξής, μόνο σε φάλαγγες υπό τη συνοδεία τεθωρακισμένων θα κινούνταν στη ζωτική αυτή οδική αρτηρία. Τη δε νύχτα έπαψαν εντελώς να κυκλοφορούν, μολονότι κλιμάκωσαν ισχυρές φρουρές στον άξονα Αθήνα – Ελευσίνα – Μάνδρα – Οινόη – Κριεκούκι.

Δεν ήταν όμως μόνο οι κατακτητές που θορυβήθηκαν, αλλά κι οι μαχαργιάδες της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος, που ιδέα δεν είχαν από αντάρτικο. Φοβούνταν ότι εάν προκαλούσαμε, οι Γερμανοί θα μας εξόντωναν εύκολα, οπότε θα χανόταν η δίοδος επικοινωνίας της Αθήνας με τους σχηματισμούς της Ρούμελης και της Θεσσαλίας. Στην πραγματικότητα αγνοούσαν τις δυνατότητές μας, δεν εμπιστεύονταν την αντοχή μας, δεν μπορούσαν να υπολογίσουν την υποστήριξή μας απ' τον αγροτικό πληθυσμό.

Ο Σιάντος έλειπε τότε στη Ρούμελη. Ο Ιωαννίδης, όπως μαρτυρά ο Ορέστης, τον κάλεσε και του 'τριξε τα δόντια: *Σας απαγορεύω να ξαναχτυπήσετε τους Γερμανούς στην περιοχή της Αττικοβοιωτίας. Μόνο πολιτική δράση θα έχετε.* Η υπόδειξη αυτή δεν πάρθηκε υπόψη, εάν φυσικά έγινε όπως λέει ο Ορέστης: επίσημα δεν ανακοινώθηκε τίποτα, αλλά δεν το αποκλείω, διότι είχαμε τέτοιες συστάσεις απ' τη διοίκησή μας κατά καιρούς.

Ωστόσο, για το σκλαβωμένο λαό η Ενέδρα της Κάζας είχε τελείως διαφορετική σημασία. Πρώτη φορά έφτανε στην Αθήνα ο κοντινός αντίλαλος μιας σοβαρής συμπλοκής· αναθάρρησε ο λαός της, ενθουσιάστηκε, σήκωσε ακόμα ψηλότερα το ανάστημά του. Αθρόα έγινε η προσέλευση εθελοντών.

Εάν όμως για τον κόσμο απ' τα γύρω χωριά η διαδικασία ήταν απλουστευμένη, αφού τόσο καιρό τους είχαμε γνωρίσει καλά, για τους Αθηναίους και τους Πειραιώτες το πράγμα διέφερε. Αυτοί γίνονταν δεκτοί μόνο με φύλλο πορείας απ' την εαμική οργάνωση της συνοικίας τους, αλλά οι οργανώσεις αυτές -σύμφωνα με τη γραμμή της Κεντρικής Επιτροπής- ήταν πολύ τσιγκούνες στην προώθηση νέων προς το βουνό. Το δόγμα των κούτβηδων έλεγε πως ο αγώνας θα κρινόταν στις πόλεις, κι είναι γνωστό πόσο αυτό κόστισε στους αγωνιστές ειδικά και στο λαό γενικότερα. Αραιά και πού έστελναν κάποιον στο βουνό, κι αυτό μόνο σε περίπτωση που κινδύνευε άμεσα να συλληφθεί και με σημείωμα της ανώτατης καθοδήγησης.

Σύσταση 2ου Λόχου

Επιστρέφοντας στη Μαζαρέκα μετά την Ενέδρα της Κάζας, οπλίσαμε με τα λάφυρα έναν αριθμό εθελοντών που έως τότε παρέμεναν άοπλοι. Η δύναμή μας μεγάλωνε, επομένως πλησίαζε η ώρα που θα συγκροτούσαμε το δεύτερο λόχο. Τότε, με απόφαση των Δαλιάνη – Βερμαΐου – Ορέστη, λύθηκε και το ζήτημα της διοίκησης της μονάδας μας.

Με την τοποθέτηση του Λακιώτη ως στρατιωτικού, η Διοίκηση του I/34 Τάγματος διαμορφώθηκε ως εξής::

Στρατιωτικός: Λακιώτης (Γιάννης Σταματάκης), ταγματάρχης Πεζικού, αντικαθιστώντας το Νικήτα (Γεώργιο Μπουτσίνη)

Καπετάνιος: παρέμεινε ο Θεοχάρης Πολύχρονος

Πολιτικός: παρέμεινε ο Γαβριώτης (Θανάσης Τσαρός)

Στον υπό σύσταση 2ο Λόχο του I/34 τοποθετήθηκε διοίκηση αποτελούμενη απ' τους:

Στρατιωτικός: Νικήτας (Γεώργιος Μπουτσίνης)

Καπετάνιος: Κυνηγός (Γιώργης Μωραϊτάκης)

Πολιτικός: Μπαρμπακώστας (Κώστας Κομίνης)

Δράση των άλλων ταγμάτων του 34ου Συντάγματος

Στις 13 Αυγούστου, μια διμοιρία του III/34 με επικεφαλής τον Αντώνη χτύπησε στο Δίστομο ένα ιταλικό περιπολικό αυτοκίνητο. Την ίδια μέρα, ένα τμήμα του II/34 επέδραμε κατά του οχυρωμένου φυλακίου των Ιταλών στην Μπούκα Κωπαΐδας, εκεί που τοποθετήθηκε αργότερα το αντλιοστάσιο της Υλίκης. Η επιχείρηση αυτή κόστισε τη ζωή του αντάρτη Καραφωτιά.

12. Οι οργανώσεις σε Δυτική Αττική και Θήβα

Στην αρχή του βιβλίου έδωσα μερικά στοιχεία για το Κριεκούκι – ίσως πρόωρα, αλλά εκεί έγινε το ξεκίνημα. Ευκαιρία τώρα να μιλήσω αναλυτικότερα για το σπουδαίο θέμα των οργανώσεων, διότι ο ρόλος τους στον αγώνα -κι ειδικά στο αντάρτικο- υπήρξε κεφαλαιώδης. Αντάρτικο δίχως τις οργανώσεις δεν μπορούσε να σταθεί. Κι όταν στάθηκε κι εδραιώθηκε, τότε έγινε αυτό με τη σειρά του το στήριγμα των οργανώσεων: το παιδί κι η μάνα.

Υπήρξαν και αρκετές περιπτώσεις ανθρώπων που εντελώς αυθόρμητα κι ανεξάρτητα πήραν ένα όπλο που 'χαν κρυμμένο και βγήκαν στο κλαρί, σμίγοντας εκεί μ' άλλους που σκέφτηκαν ίδια. Ακόμα κι αυτοί δε θα κατάφερναν να σταθούν για πολύ, εάν δε φτιάχνονταν οργανώσεις για τη στήριξή τους.

Στο παρόν κεφάλαιο θα κάνουμε λόγο για τις οργανώσεις της υπαίθρου, οι οποίες είχαν ως βασικό σκοπό να βγάλουν αντάρτικο και να το στηρίζουν με τροφοδοσία, ιματισμό, υπόδηση, όπλα, πυρομαχικά, συνδέσμους και πληροφορίες. Δε θα μιλήσουμε για τις οργανώσεις των μεγάλων πόλεων, που κυρίως αποσκοπούσαν -τουλάχιστον στην αρχή- στην πάλη του λαού για την επιβίωσή του: αυτές φτιάχτηκαν με πρωτοβουλία εξαρχής του ΚΚΕ και εξελίχθηκαν σε μαχητικές σε επόμενη φάση.

Οι πρώτοι λοιπόν αγωνιστές που άρχισαν να φτιάχνουν οργανώσεις, ήταν κατά κανόνα παλιοί κομμουνιστές – οι περισσότεροι απ' αυτούς δηλώσιες, δίχως σύνδεση ή κομματική εντολή στο ξεκίνημα, παρά μόνο με την αγωνιστική τους πείρα. Όσο οι οργανώσεις αναπτύσσονταν, μέσα στα καθήκοντά τους έμπαινε η συγκρότηση μαχητικών ομάδων, άοπλων ή με ελάχιστα όπλα στην αρχή, ένοπλων αργότερα, που θα μετεξελίσσονταν στον εφεδρικό ΕΛΑΣ. Τα ένοπλα αυτά τμήματα έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην Αντίσταση και πάμπολλες φορές βρέθηκαν να πολεμούν στο πλευρό του μόνιμου ΕΛΑΣ.

Κριεκούκι (Ερυθρές)

Έχω ήδη περιγράψει πώς το φθινόπωρο του '42, ενώ ήδη οι πρώτοι αντάρτες του Ορέστη κινούνταν στη γύρω περιοχή, δημιουργήθηκε στο Κριεκούκι

εαμική επιτροπή που μεταξύ άλλων είχε ως καθήκον την υποστήριξή τους. Συμπληρώνω σε αυτή την ενότητα με τη βοήθεια του Γιώργη Γκίκα (Γαζή).

Στην επιτροπή έπαιρναν μέρος οι Γκίκας Γεώργιος του Αθανασίου, Δρόσης Στυλιανός (έμπορος), Μακρής Τάκης, Παπαδημητρίου Ευάγγελος (Καπαρελιώτης γιατρός). Οι Δρόσης και Παπαδημητρίου ανέλαβαν, πέραν των υπόλοιπων καθηκόντων, την εξεύρεση πόρων για τη βοήθεια του αντάρτικου.

Αργότερα, καθώς το εαμικό κίνημα αναπτυσσόταν, η επιτροπή αυτή ανασηματίστηκε. Έγινε ένα πλατύ όργανο, υπεύθυνο για την καθοδήγηση του κινήματος στην περιοχή, όπου συμμετείχαν και διάφοροι παράγοντες του χωριού, όπως οι Γέρου Τάκης του Δ. (κτηματίας), Γκίσκεζας Δημήτρης (κτηματίας), Καπετάνης Αναστάσιος του Θ. (αυτοκινητιστής), Μαργέτης Δημήτρης ή Καραμπαρίσης (εμποροκτηματίας). Γραμματέας ανέλαβε ο Γιώργης Φίλιππας, γεωπόνος απ' τη Λευκάδα με το ψευδώνυμο Πάλας.

Η επιτροπή δημιούργησε παράλληλα όργανα: Εθνική Αλληλεγγύη, Επιμελητεία του Αντάρτη, Λαϊκό Δικαστήριο. Επίσης, συγκροτήθηκαν σε ξεχωριστές οργανώσεις η μαχητική ομάδα και η νεολαία (η πρώτη εξελίχθηκε αργότερα στον εφεδρικό ΕΛΑΣ Κριεκουκίου μ' ένα τμήμα οπλισμένο, η δεύτερη στην τοπική ΕΠΟΝ). Η Αλληλεγγύη κι η ΕΤΑ κατευθύνονταν απ' τον Κώστα Πλούμπη (Τζόλη) και συμμετείχαν ενεργά κτηματίες κι έμποροι. Το Λαϊκό Δικαστήριο, ένα όργανο πραγματικής εξουσίας δίπλα στη σκιώδη των κουϊσλικ, διευθυνόταν απ' το δικηγόρο Δημήτρη Καραγιάννη, που 'ταν γαμπρός του Στυλιανού Δρόση, ενώ συμμετείχε -μεταξύ άλλων- ο Τάσος Κώνστας.

Υπεύθυνος του εφεδρικού ΕΛΑΣ ορίστηκε σε πρώτη φάση (αρχές-μέσα του '43) ο Γιώργης Γκίκας. Θυμόμαστε τους εξής Εφεδροελασίτες: Δεφίγγος Βασίλειος, Δρόσης Γιάννης του Προκόπη, Καράς Γιάννης, Καρράς Δημήτριος, Κώνστας Ιωάννης (Μαύρος), Μακρυνόρης Γιάννης, Μελετίου Ευάγγελος (Κόκοσης), Μπεθάνης Κώστας (Τάκος), Μπεθάνης Κώστας του Μιχάλη (Γκιούλης), Μπεθάνης Χρήστος του Μιχάλη (Γκιούλης), Μπέλσης Ιωάννης, Μπέλσης Χαράλαμπος, Μπουτσίνης Κώστας του Αθανασίου, Παγώνης Γεώργιος του Ιωάννη, Παγώνης Μελέτιος του Δημητρίου, Παγώνης Νικόλαος του Ιωάννη, Παγώνης Σωτήρης (Μπόνης), Παγώνης Τάσος του Μελετίου, Παπαπέτρου Ιωάννης (Ρόκκος), Παπάς Ευάγγελος του Α., Πλούμπης Γιάννης του Θανάση, Πλούμπης Κωνσταντίνος (Τζόλης), Ρεντούμης Μελέτιος του Ι., Σακελάρης Χριστόφορος, Τουλούμης Ευάγγελος. Ο κατάλογος φυσικά δεν εξαντλείται σ' αυτούς.

Υπεύθυνος για την ΕΠΙΟΝ τοποθετήθηκε ο Κώστας Παν. Μπουτσίνης, αδερφός του Νικήτα. Μερικά ονόματα από τη δυναμική αυτή ομάδα: Δρόσης Ηλίας (εγγονός του Μπάτση Παναγή), Κοτρώνη Χρυσούλα του Αθανασίου, Κώνστας Περικλής του Σ., Λούκος Νίκος (Κατσης, αδερφός του αντάρτη Μελά), Λούκου (οδοντίατρος, αδερφή της μετέπειτα ηθοποιού Έλλης Λαμπέτη), Παγώνης Γεώργιος (Μπόνης), Πέππας Ιωάννης του Γ., Σοφού Τσεβούλα (Παρασκευή) του Παναγιώτη, Σωτηρίου Γεώργιος του Κ., Σωτηρίου Δημήτριος του Γ. (Καπούστρος), Σωτηρίου Τάσος του Κ.

Το Κριεκουκί έδωσε στο μόνιμο ΕΛΑΣ τους εξής αντάρτες (ας μας συγχωρήσουν οι συναγωνιστές εάν ξεχνάμε κάποιον): Αγγέλου Αντρέας (Μελάς), Αγγέλου Παναγιώτης του Τάσου, Ανανίας Αρίστος, Γερογιάννης Δημήτρης (Μπέσσας), Γκίκας Γεώργιος (Μπάτσης), Γκίκας Νικόλαος ή Σαφάκας, Γκίκας Νικόλαος του Αθανασίου, Γκικόκας Αθανάσιος, Γκικόκας Γιώργης (Γεροδήμος), Γκικόκας Κωνσταντίνος, Γκικόκας Σεραφεΐμ (Θύμιος), Ζουλούμης Γεράσιμος, Κάμπος Γιάννης του Μιχαήλου, Καράς Γιάννης (Μωρηάς), Κομίνης Δημήτριος του Αθανασίου (Ταρζάν), Κοσμάς Γεώργιος, Κοτόρος Νικόλαος, Κοτρώνης Κλέαρχος του Χαραλάμπη, Κουντουριώτης Σπύρος (Ντουλαμάς), Λεχρής Μελέτης, Λούκος Άγγελος, Λούκος Βαγγέλης (Σουλιώτης), Λούκος Γιώργης (Μελάς), Λούκος Θανάσης ή Ρήνης, Μαργέτης Αναστάσιος του Αθανασίου, Μάρκου Δημήτριος του Αναστασίου, Μπεθάνης Κώστας του Ευαγγέλου ή Νίκας, Μπεθάνης Νικόλαος, Μπότσης Παναγιώτης (Γερο-Ολυμπος), Μπουτσίνης Γιώργης (Νικήτας), Μπουτσίνης Μελέτης (Γρίβας), Ντάκος Μηνάς (Γαριδομάτης), Οικονόμου Ιωάννης (Ηρακλής), Παγώνης Αναστάσιος, Παγώνης Γιώργης (Υψηλάντης), Παγώνης Πέτρος (Κιτσοκαλία), Παγώνης Χρήστος του Γεωργίου, Παπαϊακώβου Χρήστος, Παπακωνσταντίνου Αναστάσιος (Ντίνος Κελεπούρης), Παπακωνσταντίνου Γιάννης ή Κελεπούρης (Μπούρας), Παπανικολάου Αναστάσιος, Παπάς Γιάννης (Λέων), Παπάς Δημήτριος του Ιωάννη, Παπάς Θανάσης ή Πανάγος, Πόγκας Αριστείδης, Πρωτόπαπας Βαγγέλης ή Μπενούκας (Τζαβέλας), Σακελάρης Θανάσης, Σιδερίας Νίκος, Σταμάτης Γεώργιος του Τάσου, Τσάκωνας Αντώνης.

Στις μάχες του ΕΛΑΣ σκοτώθηκαν οι: Κομίνης Δημήτριος (Ταρζάν), Λούκος Γιώργης (Μελάς), Μπάκος Μηνάς, Μπουτσίνης Μελέτης (Γρίβας), Παγώνης Γιώργης (Υψηλάντης), Παγώνης Χρήστος και ο Διονύσης, εγγονός του Θανάση Γέρου. Οι Μακρυνόρης Γιάννης (Μπαρμπούτσος) και Οικονόμου Αθανάσιος του Δ. συνελήφθησαν με κατάδοση κι εκτελέστηκαν απ' τους Γερ-

μανούς στο Χαϊδάρι. Ο Παπάς Νικόλαος (Πανάγος)* κι η σύζυγός του Αναστασία (Νάστα η μαμή) συνελήφθησαν με τον ίδιο τρόπο κι εκτελέστηκαν στην Κάζα τον Αύγουστο του '44. Ο Βλάχος λιοτριβιάρης Μητσογιάννης εκτελέστηκε στην Κωπαΐδα γι' άλλους λόγους. Ο Τζεμπελίκος Κωνσταντίνος του Δημ. χάθηκε στη Γερμανία, όπου είχε μεταφερθεί ως όμηρος.

Μετά την απελευθέρωση εκτελέστηκαν με «δικαστικές αποφάσεις» οι Γκιόκας Σεραφείμ (Θύμιος), Γκιόκεζας Αναστάσιος και Μπεθάνης Χρήστος (Γκιούλης). Στον Εμφύλιο χάθηκαν οι Πλούμπης Κωνσταντίνος (Τζόλης) και Σοφού Τσεβούλα, όταν έπιασαν το βουνό για ν' αποφύγουν την καταδίωξη του αντιπάλου.

Περιοχή Θήβας

Όπως σε πολλά άλλα μέρη, έτσι και στη Θήβα η πρώτη κομματική αντιστασιακή οργάνωση συγκροτήθηκε από παλιούς κομμουνιστές. Ανάμεσά τους ήταν οι Γεωργαντάς Κώστας, Δημητριάδης Φίλιππας, Καλαντζής Βαγγέλης, Σαράτσης Σταύρος. Αν και μακροπρόθεσμα δεν προσέφερε πολλούς αντάρτες στο μόνιμο ΕΛΑΣ, η οργάνωση ήταν μαζικότερη και διέθετε καλό εφεδρικό τμήμα με επικεφαλής το μαχητικό νέο Σωτήρη Καλαντζή.

Η Οργάνωση Θήβας ανέπτυξε πλούσια δράση και πρέπει ν' αποτελέσει αντικείμενο λεπτομερέστερης έρευνας απ' τους ίδιους τους Θηβαίους συναγωνιστές όσο είναι ακόμα καιρός. Εγώ μπορώ να θυμηθώ μόνο λίγα ονόματα, όπως τον εξαιρετο μαχητή Σπύρο Ρούσο και το σύντροφό μας Νίκο Μπαλατσό. Ο Μπαλατσός ήταν μαζί μας από τότε που πρωτάρχιζε η οργανωτική δραστηριότητα του Μούντριχα: έπεσε αργότερα, στον αγώνα κατά της δευτέρας Κατοχής.

Εξίσου δύσκολο μου είναι να παρακολουθήσω τις οργανώσεις των χωριών της περιοχής στη μαζική ανάπτυξή τους. Θα χρειαζόταν ειδική μνεία στα ονόματα και τη δράση των αγωνιστών, την οποία αδυνατώ να πράξω, διότι μου λείπουν στοιχεία. Ως εκ τούτου, στις επόμενες γραμμές θα περιοριστώ σε λίγους απ' τους πρωτοπόρους της διατίας '41-'42.

Στα Βάγια πρώτος ο καθηγητής Χρήστος Βουδούρος κι ακολούθως ο Πάλης, ο μετέπειτα αντάρτης Μελάς. Στις Θεσπιές ο δικηγόρος Μήτσος Σελιανίτης. Στο Μαυρομάτι ο νεολαίος Χρήστος Καλογήρου. Στην Ασκληπιό Φώτης Λεβέτας, Σπύρος Μάντζαρης, Θρασύβουλος Παπαγεωργί-

---

* *Λίγες γραμμές παραπάνω*, καθώς και στην αρχή του βιβλίου, ως «Πανάγος» έχει αναφερθεί ο Αθανάσιος Παπάς. Θεωρούμε πιθανότερο πως πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο.

ου. Στον Πρόδρομο οι Σεραφείμ Κοσσόρας και Θανάσης Νικολού. Στην Ξηρονομή ο γιατρός Κακάτσης. Στο Λουτούφι και το Μελισσοχώρι ο γιατρός Νίκας. Στα Λεύκτρα ο γιατρός Πήλιουρης.

Στο Καπαρέλλι υπήρχε μετά το Κριεκούκι η μαζικότερη οργάνωση στο ξεκίνημα του αγώνα, με τους Βαγγέλη Γεραμάνη, Γιώργη Ζιώγα, Νίκο Ζυγούρα, Οδυσσέα Καρατζά, Κουρέα, Παναΐτση, Σωτήρη Παπασταμάτη και άλλους. Ο πιο δραστήριος ήταν ο Ζυγούρας, στου οποίου το σπίτι έκαναν κονάκι ο Μούντριχας κι ο συγγραφέας αυτού του βιβλίου, μαζί μ' άλλους που κάθε φορά είχαν μαζί τους. Η οικογένειά του έγινε ολοκαύτωμα απ' τους αφηνιασμένους «εθνικόφρονες» σ' αυτόν τον άτυχο και τελικά προδομένο αγώνα: ο Νίκος δολοφονήθηκε μετά από ψευτοδίκη, η αδερφή του χωρίς καν δίκη επειδή... ήταν αδερφή του, ενώ ο αδερφός του Λουκάς σκοτώθηκε στο δεύτερο αντάρτικο, όπου βγήκε αναγκαστικά για να γλιτώσει τις διώξεις.

Το Καπαρέλλι έδωσε αρκετούς αντάρτες στο μόνιμο ΕΛΑΣ. Θυμάμαι ονομαστικά μόνο τους Σωτήρη Γεραμάνη, Λουκά Ζυγούρα, Θανάσαινα και Σωτήρη Τζαβάρα. Διέθετε επίσης μια εξαιρετική επονίτικη οργάνωση με πολύ δραστήριους νεολαίους, όπως ήταν οι Πλούταρχος Γεραμάνης (σκοτώθηκε στον Εμφύλιο), Χαράλαμπος Καλατζής και Λεμονής.

Μέγαρα

Για τα Μέγαρα αδυνατώ να κάνω ακριβή διαχωρισμό ανά οργάνωση κατά το παράδειγμα του Κριεκουκίου (ΕΑΜ, ΚΚΕ, εφεδρικός ΕΛΑΣ, Εθνική Αλληλεγγύη κ.ο.κ.) και να γράψω για την ιδιαίτερη δράση της καθεμιάς: ας καταπιαστούν μ' αυτό το θέμα οι επιζώντες αγωνιστές της περιοχής, όπως κάνουν οι Ελευσιναίοι. Εγώ θ' αναφέρω όσους θυμάμαι απ' την άμεση συνεργασία που είχαμε, καθώς και όσους πολέμησαν μαζί μας στον τακτικό ΕΛΑΣ.

Η Οργάνωση Μεγάρων του ΕΑΜ υπήρξε μαζική και μαχητικότητα, με δυναμικό κομματικό πυρήνα. Γραμματέας της ήταν ο Γιώργος Μενιδιάτης (Πυθαγόρας), που εκτελέστηκε μετά τη Βάρκιζα. Μεταξύ των βασικών στελεχών ήταν επίσης τ' αδέρφια του, οι Γιάννης και Αλέκος (Άρης) Μενιδιάτης. Ο Αλέκος φυλακίστηκε απ' τους Γερμανούς στο Χαϊδάρι κι εκτελέστηκε με άλλους σαράντα εννέα πατριώτες στην αγια-Σωτήρα Μάνδρας την 9η Αυγούστου '44. Σπουδαία αγωνιστική δράση παρουσίασε κι ο ριψοκίνδυνος μέχρι κουτουράδας Γιώργης Λούπας: δύο φορές τον έπιασαν οι Γερμανοί και δύο φορές τους ξέφυγε, εφαρμόζοντας το ρητό ότι η τύχη βοηθά τους τολμηρούς.

Η κορωνίδα όμως των αγωνιστών που ανέδειξε η περιοχή ήταν ο ηρωικός Ανέστης, για του οποίου τη δράση και το θάνατο θα γράψω σ' άλλο κεφάλαιο.

Η δουλειά των οργανωμένων μελών στα Μέγαρα ήταν πολύ επικίνδυνη, διότι είχε καθ' όλη τη διάρκεια της Κατοχής γερμανική φρουρά κι επιπλέον σ' ελάχιστη απόσταση βρισκόταν το Μεγάλο Πεύκο, όπου έδρευαν δυνάμεις με ειδική αποστολή να αντιμετωπίσουν την Εθνική Αντίσταση. Τμήματα της φοβερής Γκεστάπο των Ες Ες και των ειδικών αντιναρταρτικών μονάδων, όπως η Μεραρχία Ορεινών Κυνηγών Έντελβαϊς υπό τη διοίκηση του συνταγματάρχη Γκλιτς, εργάζονταν συντονισμένα για το σκοπό αυτό.

Επίσης, όσο το αντάρτικο φούντωνε, τόσο ένα μέρος του ντόπιου κατεστημένου έβλεπε με φόβο, αντιπάθεια και τελικά με μίσος τη νέα κατάσταση που διαμορφωνόταν, στην οποία η εξουσία περνούσε ντε φάκτο στα χέρια φτωχών και μέχρι πρότινος ασήμαντων ανθρώπων. Είναι γνωστή η τακτική της μερίδας αυτής των νοικοκυραίων, οι οποίοι δεν ήθελαν ούτε τη γερμανική κατοχή, ούτε να διακινδυνεύουν πολεμώντας την – κι ακόμη περισσότερο, έβλεπαν περιδεείς την εμφάνιση στο πολεμικό προσκήνιο (επομένως και στο πολιτικό) του απλού λαού, καθώς η παλιά εξουσία είτε μούλωχνε είτε τασσόταν με τους Γερμανούς. Δυσκολευόνταν τα τζάκια των πολιτικώνήδων, των προυχόντων και των προεστών να υποταχτούν στην παράλληλη αλλά πραγματική νέα εξουσία των «ασήμων», γι' αυτό η αντίδρασή τους έφτανε κάποιες φορές -σε μια όξυνση της πάλης- έως και τη συνεργασία με την κατακτητή. Ακόμα και καταδόσεις έγιναν, που ήταν η έσχατη μορφή συνεργασίας. Βεβαίως το συγκεκριμένο φαινόμενο δεν εκδηλώθηκε αποκλειστικά στα Μέγαρα, αλλά ήταν εντονότερο σε σύγκριση με γειτονικές περιοχές.

Οι εθνικοαπελευθερωτικές οργανώσεις ήρθαν αναπόφευκτα σε σύγκρουση με τα στοιχεία της μαύρης αντίδρασης, πολλώ δε μάλλον απ' τη στιγμή που ο αγώνας έφερε ταυτόχρονα το στοιχείο της κοινωνικής απελευθέρωσης, μιας και τον καθοδηγούσαν κομμουνιστές. Στην πάλη όμως που διεξαγόταν, η τάξη των προεστών απέφευγε να βγει μπροστά· δρούσε κατά κανόνα από τα παρασκήνια, εξαγοράζοντας απλούς ανθρώπους (ή αξιοποιώντας την άγνοια και προκατάληψή τους) και βάζοντάς τους να κάνουν τη δουλειά της. Παρουσιαζόταν λοιπόν το πρόβλημα ν' αντιμετωπίσουμε ως άμεσους αντιπάλους τους τελευταίους, που σε τελευταία ανάλυση γι' αυτούς παλεύαμε!

Ο γραμματέας της τοπικής εαμικής οργάνωσης αδυνατούσε να συλλάβει το σύνθετο μηχανισμό που μόλις περιγράψαμε και πρότεινε την ευκολότερη λύση, την εκτέλεση. Στην πραγματικότητα αυτή ήταν η δυσκολότερη, διότι συνήθως δεν υπήρχαν αποδείξεις, γι' αυτό και ερχόμασταν σε -συχνά οξύτατες-

συγκρούσεις για περιπτώσεις που διαθέταμε μόνο ενδείξεις ή υπόνοιες. Η ανωτερότητα όμως του ηρωικού Πυθαγόρα (Μενιδιάτη) έγκειται στο ότι ποτέ δεν άφησε το αντάρτικο τμήμα στο Μυρίνι δίχως ενίσχυση σε τρόφιμα και πληροφορίες, παρά τις προσωπικές επιθέσεις. Οφείλουμε μέσα απ' τις σελίδες του βιβλίου μας ν' αναγνωρίσουμε τις υπηρεσίες αυτού του αγνού και φλογερού πατριώτη, του οποίου αργότερα ο μαρτυρικός θάνατος θα επισφράγιζε τον ανιδιοτελή αγώνα για ένα καλύτερο μέλλον των άλλων.

Στη μνήμη και τις σημειώσεις μας έχουν περισωθεί τα εξής ονόματα επίσης δραστήριων μελών της εαμικής οργάνωσης: Αρκουδάρης Κώστας του Σταμάτη, Βαρελάς Νίκος, Βλάχος Ιωάννης του Αλέξανδρου, Διαμαντόπουλος Βασίλης του Παναγιώτη, Δουμένης Ιωάννης του Αντωνίου, Κάντας Ιωάννης του Νικολάου, Κορόγιαννος Μελέτιος του Ιερόθεου, Κρεμύδας Πέτρος του Χρήστου, Λαδά Αθανασία, Λάιος Παναγιώτης, Μουρτζούκος Ιωάννης (Καραφωτιάς), Μώλος Θωμάς του Σπύρου, Πανταζής Κωνσταντίνος του Ανδρέα, Παπασπύρου Παναγιώτης του Αλέξανδρου, Πέγγος Γεώργιος του Νικολάου, Πέγγος Ιωάννης, Πιπιλής Αναστάσιος του Γεωργίου, Σάλτας Αναστάσιος του Αλέξανδρου, Σταμέλος Γεώργιος, Στρατιώτης Νικόλαος του Δημητρίου, Φουρτουλάκης Αναστάσιος, Φουρτουλάκης Μελέτιος, Χαλόφτης Ευάγγελος του Ιωάννη.

Ο Νίκος Βαρελάς πιάστηκε και βασανίστηκε. Ο Ιωάννης Πέγγος σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Ο Κωνσταντίνος Πανταζής κι ο Αναστάσιος Φουρτουλάκης εκτελέστηκαν μετά τη Βάρκιζα. Πολλοί ακόμα απ' τους παραπάνω καταδικάστηκαν αργότερα σε θάνατο ή ισόβια δεσμά και πέρασαν τη μισή ζωή τους φυλακισμένοι.

Στον ΕΛΑΣ, ο λαός των Μεγάρων έδωσε μέσω των οργανώσεών του τους παρακάτω μαχητές: Αρναουτόπουλος Γεώργιος (Παρασκευάς – 3ος Λόχος), Δρούσιος Αθανάσιος (Κανάρης – 2ος Λόχος), Καλιπέσης ή Καλιπέτσης Ευάγγελος (3ος Λόχος), Καραμπέρης Γιάννης, Κούνουπας Τάσος (Οδυσσεάς – ομαδάρχης), Λάιος Παναγιώτης, Μιχαλάκης Παναγιώτης, Σαλιάμης, Σταμέλος Γεώργιος (Ακρίτας), Φαρμάκης (ψευδώνυμο χωροφύλακα απ' το συνοικισμό Μελί – 3ος Λόχος). Με τα ονόματα αυτά δεν εξαντλούμε τον κατάλογο των αγωνιστών, είναι όμως ενδεικτικά της τεράστιας συμμετοχής των Μεγαριτών στον αγώνα του έθνους για την επιβίωσή του.

Τα Μέγαρα διέθεταν επίσης περιφερειακή οργάνωση, της οποίας επικεφαλής για μια περίοδο ήταν ο Ευάγγελος Καραμιχάλης με το ψευδώνυμο Βύρων. Η περιφερειακή περιλάμβανε την περιοχή έως το Λουτράκι (Περαχώρα, Πίσια, Αλεποχώρι, Αγ. Θεοδώρους κ.ά.). Στα χωριά αυτά είχαμε καλή παρουσία

με τα οργανωμένα μέλη μας, των οποίων δυστυχώς δε διατηρήσαμε τα ονόματα.

Υπεύθυνος του Αλεποχωρίου ήταν ο απόστρατος αξιωματικός Χρήστος Μανιάτης. Είχε ζητήσει στον απόμακρο παραθαλάσσιο οικισμό τη μοναξιά, έκρυβε όμως μέσα του αρκετά αποθέματα ζωτικότητας που ζητούσαν διέξοδο, κι αφού δεν υπήρχε δάσκαλος, ανέλαβε ο ίδιος αυτά τα καθήκοντα. Ήταν επίσης φλογερός πατριώτης· ενθουσιάστηκε με την Αντίσταση, δόθηκε στον αγώνα μ' όλη του την ψυχή. Με τα προσόντα που διέθετε, το οργανωτικό πνεύμα του και την παλιά πείρα, βοήθησε αποτελεσματικά τον ΕΛΑΣ σ' αυτή την περιοχή.

Βίλια

Ανάμεσα στους πρωτοπόρους Εαμίτες ήταν οι Γεώργιος Γκιόκας, Ιωάννης «Μάμοσ» Γκιόκας και Μελέτης Μακρυνόρης. Η οργάνωση βοήθησε αρκετά με τρόφιμα το 2ο Λόχο του Ι/34 στο Μυρίνι.

Τα Βίλια μας έδωσαν επίσης αρκετούς αντάρτες. Σημειώνω όσους θυμάμαι: Ανυφαντής Θανάσης, Ανυφαντής Παναγιώτης (Ναπολέων), Γκιόκας Φίλιππας, Δερβένης Γιώργης, Δερβένης Σωτήρης, Δουδέσης Θανάσης (Βιλιώτης), Καραϊσκος Ζαχαρίας, Μειντάνης Αριστείδης, Μόρφας Αναστάσιος του Κων/νου (της χήρας), Μόρφας Γιώργης του Θεμ. (Αρβανίτης), Μόρφας Θεμιστοκλής του Αναστασίου (Αχιλλέας), Μπεθάνης Γιώργης (Κιθαιρώνας), Παγώνης Χρήστος, Ρούσης Γεώργιος του Δημ., Ρούσης Τάκης, Χόνδρος Σωτήρης.

Ο Σωτήρης Χόνδρος σκοτώθηκε σε μάχη με τους Γερμανούς στο 51ο χλμ. έξω απ' την Αμφισσα. Ο μπαρμπα-Θεμιστοκλής, πατέρας του Αρβανίτη, εκτελέστηκε από Γερμανούς στη Λούμπα την άνοιξη του '44. Ο Γεώργιος Ρούσης τραυματίστηκε στη μάχη του Σανατορίου Πάρνηθας το καλοκαίρι του '44. Σκοτώθηκε στον Εμφύλιο. Ο Αριστείδης Μειντάνης σκοτώθηκε στα Δεκεμβριανά.

Λίγοι Βιλιώτες κατοικούσαν σε αγροτόσπιτα στη θέση Λούμπα κοντά στο Άνω Αλεποχώρι, η οποία ήταν το πέρασμά μας απ' τον Πατέρα στα Γεράνεια. Την εαμική οργάνωση αποτελούσαν τα αδέρφια Γιώργος και Νίκος Μόρφας του Δημητρίου, και ο Θανάσης Οικονόμου ως υπεύθυνος. Ο Γιώργος ήταν Επονίτης, ένας ικανότατος και δραστήριος αγωνιστής· μας εφοδίαζε συνεχώς με πληροφορίες και τρόφιμα, σε συνεργασία πάντα με τα άλλα δύο μέλη της οργάνωσης, αλλά και με τον υπεύθυνο Αλεποχωρίου Χρήστο Μανιάτη.

Ελευσίνα

Πόλη με εργατιά, η Ελευσίνα πήρε ξεχωριστή θέση στην Αντίσταση. Η καταγραφή της ιστορίας της είναι έργο των ίδιων των αγωνιστών της: από τη μεριά μου, θα ξαναπεριοριστώ σ' όσους θυμάμαι απ' τη συνεργασία μας.

Όπως έγινε και σ' άλλες πόλεις και χωριά, έτσι και στην Ελευσίνα, τέσσερις παλαίμαχοι αγωνιστές που τους είχε χωρίσει η τεταρταυγουστιανή χολέρα, συναντήθηκαν μες στην καινούργια μαυρίλα κι αποφάσισαν να δράσουν. Ήταν οι Μιχάλης Λογοθέτης, Γιώργης Μίλησης (Ρένος), Γιώργης Τσεβάς (αυτός ήταν απ' τον Ασπρόπυργο) και Φραγκούλης Φουτρής. Ένα ερώτημα τους απασχολούσε: Και τώρα τι κάνουν; Αλλά η απόφαση είχε παρθεί από πριν. *Θ' αντισταθούμε. Το πώς θα το βρούμε.* Κι ο Τσεβάς, ο πιο «σοφός» της παρέας, έβαλε σφήνα την ιδέα: *Όπλα να βρούμε, όπλα. Μ' αυτά γίνεται η αντίσταση, μόνο με τα όπλα μπορείς ν' αντισταθείς αποτελεσματικά.*

Έτσι λοιπόν μπήκαν οι βάσεις και, μέχρι ν' αρχίσουν τα μπλόκα, η Οργάνωση Ελευσίνας ήταν απ' τις δυναμικότερες με πολύ ικανά στελέχη. Στην Ελευσίνα υπάγονταν επίσης οι οργανώσεις του Ασπρόπυργου και της Μάνδρας. Επικεφαλής της Περιφερειακής Επιτροπής ήταν ένα διάστημα ο παλιός κομμουνιστής Ντίνο Βέττας. Γραμματέας της κομματικής οργάνωσης ο Τσάκος. Μέλη της Αχτιδικής Επιτροπής οι Δρόσος Λαμπρόπουλος (Οδυσσέας), Γιώργης Μήλισης (Ρένος). Στελέχη οι Βρανάς, Γιώργης Ζαφείρης, Κανάκης, Μ. Λογοθέτης, Μάχλης και άλλοι.

Η Ελευσίνα έστειλε αρκετούς αντάρτες στο μόνιμο ΕΛΑΣ. Σημειώνω τα ονόματα δεκατριών που θυμάμαι: Γαλαίος Γιάννης, Γαλανόπουλος Γεώργιος, Γκιόκας Νίκος, Καλαρίδης Στέλιος, Κανελλόπουλος Γεώργιος (Κένταυρος), Λαζαρίδης Γεώργιος, Μιχαήλος Παναγιώτης, Μπουγάς Γεώργιος, Μυτιληναίος Χρήστος, Πέππας Γεώργιος (Ισαυρος), Σακελλαρίου Γεώργιος (Λάμπρος), Σκόρδας Λουκάς, Φραγκούλης Ασημάκης (Αητός).

Με τις εαμικές οργανώσεις Ελευσίνας – Ασπρόπυργου – Μάνδρας η συνεργασία μας υπήρξε συνολικά ομαλότερη απ' ό,τι με των Μεγάρων. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συνεισφορά τους στην επιμελητεία, η οποία ήταν συχνά άλυτο πρόβλημα – δεν ήταν Θεσσαλία η Αττική. Πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε ο υπεύθυνος Εθνικής Αλληλεγγύης της Οργάνωσης Ελευσίνας, ο Γιώργος Αλεξίου.

Ασπρόπυργος

Τα Καλύβια Χασιάς, όπως λέγαμε τότε τον Ασπρόπυργο, αποτέλεσαν μια πολύ ενδιαφέρουσα εξαίρεση για τον ιστορικό που θα θελήσει ν' αναλύσει το κοινωνικό περιεχόμενο της αντίστασης κατά της τριπλής ξενικής κατοχής.

Είπαμε πως εκτός από εθνικοαπελευθερωτικό, το αντάρτικο είχε και κοινωνικό περιεχόμενο. Δεν μπορούσε να γίνει διαφορετικά, αφού σ' έναν τέτοιο αγώνα ενεργοποιούνταν οι λαϊκές μάζες· ποιος θα πάλευε, ο βιομήχανος κι ο τσιφλικάς; Διεξάγοντας τον αγώνα και θυσιάζοντας τη ζωή τους, οι μάζες αποκτούσαν δύναμη, κύρος, δικαιώματα και φυσικά εξουσία, αφού κρατούσαν όπλο. Αυτό το γεγονός αντιμετωπιζόταν μ' επιφύλαξη κι αργότερα εχθρότητα από τους νοικοκυραίους, την παλιά τάξη, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα Μέγαρα. Εντούτοις, στον Ασπρόπυργο η πλειοψηφία των νοικοκυραίων όχι μόνο δεν τρόμαξε, όχι μόνο οργανώθηκε στο ΕΑΜ, αλλά βγήκε και στο βουνό.

Ο Ασπρόπυργος υπήρξε το χωριό που έδωσε τους περισσότερους μόνιμους αντάρτες στον ΕΛΑΣ. Σε σύγκριση με τις υπόλοιπες κωμοπόλεις και χωριά της περιοχής, οι «Καλυβιώτες» συμμετείχαν κατά πολύ μεγάλη πλειοψηφία στην Αντίσταση, γνωρίζοντας αντιστοίχως μεγάλες απώλειες και θυσίες. Ακόμα και μετά την προδοτική Βάρκιζα, υπέστησαν με καρτερικότητα όλες τις καταδιώξεις των αντιπάλων. Δεν απουσίασε βεβαίως και μια μειοψηφική μερίδα που παρέμεινε απ' έξω, που καιροσκοπούσε· μονάδες που δεν έλειψαν από κανένα μέρος κι έθνος, φανατισμένα στοιχεία με μειωμένη εθνική συνείδηση, τα οποία έφτασαν έως και τη συνεργασία με τον εχθρό.

Τα θεμέλια της οργάνωσης μπήκαν σ' ένα εξοχικό κέντρο του Ασπροπύργου, όπου μαζεύτηκαν με πρωτοβουλία του Γιώργη Μίληση οι Μιχάλης Λογοθέτης, Γιώργης Τσεβάς και Φραγκούλης Φουτρής.* Βασικά στελέχη ήταν οι: Καλιέρης Ιωάννης, Κόλιας Μήτσος, Κουράσης Γεώργιος ή Νταβέλης, Κουράσης Κωνσταντίνος, Λιόσης Γεώργιος, Μαυράκης Σιδέρης (Ισιδωρος), Μαυράκης Χρήστος (Δράκος), Παπαδημητρίου Παναγιώτης, Τσεβάς Γιώργης, Τσίγκος Βασίλης, Τσίγκος Ιωάννης ή Μπούρλος.

Στη συνδιάσκεψη όλων των οργανώσεων της περιοχής, η οποία έγινε τέλη φθινοπώρου του '43 στο Μυρίνι Πατέρα (θα μιλήσουμε σχετικά όταν έρθει η ώρα), ο Ασπρόπυργος έστειλε πληρέστατα ενημερωμένη αντιπροσωπεία με επικεφαλής τους Τσεβά και Κόλια. Μίλησαν και οι δύο προκαλώντας βαθιά

---

* Η σύνθεση των παρενρισκομένων καθιστά βέβαιο ότι πρόκειται για την ίδια σύσκεψη, απ' την οποία ξεκίνησε η δημιουργία της Οργάνωσης Ελευσίνας.

εντύπωση στους συνέδρους, ο δε Μητσο-Κόλιας κέρδισε το δυνατότερο χειροκρότημα. Ήταν μια ηγετική φυσιογνωμία αναμφισβήτητης αξίας, αλλά -δυστυχώς για το Κόμμα και τον αγώνα- στη συνέχεια παραμερίστηκε κι αυτός κι ο Τσεβάς. Στην Πετρούπολη βρέθηκε αργότερα ο Κόλιας, παραπεταμένος, ως υπεύθυνος του ΕΛΑΣ. Εκεί σκοτώθηκε απ' τους Γερμανούς.

Ενεργά μέλη της Οργάνωσης Ασπροπύργου ήταν επίσης οι: Αντωνίου Ντίνο, Ηλίας Λεωνίδας ή Κολιοτσάκος, Ηλίας Χρήστος, Κόλιας Παναγιώτης, Κουράσης Δημήτριος, Λαζάρου Χρήστος, Λιάκος Γεώργιος ή Βαρβάτος, Λιόσης Αναστάσιος, Μαγγίνας Αθανάσιος, Μιχαήλ Νικόλαος, Μουζάκα Βασίλική, Νικολόπουλος Σωτήρης, Παπαγεωργίου Βαγγέλης, Παπαδημητρίου Προκόπης, Πετρόγιαννος Δημήτριος, Σαμπάνης Ανδρέας, Σταύρου Ευάγγελος, Τριβέλας Γεώργιος, Τσεβά Αντωνία, Χατζής Αλέκος.

Στον ένοπλο αγώνα ο Ασπρόπυργος προσέφερε ογδόντα δύο μαχητές – είκοσι δύο αντάρτες της πόλης και εξήντα του βουνού. Για να εκτιμήσει κάποιος την αξία τους, αρκούσε να γνωρίσει έστω κι έναν απ' αυτούς, όπως το Σιδέρη Φίλη. Έξι έπεσαν στη μάχη και τρεις εκτελέστηκαν. Αυτές τις ηρωικές περπατημένες καμιά «εθνοκοφροσύνη» δεν μπορεί να τις σβήσει: κάποτε θα λάμπουν σα φωτεινά αστέρια, δείχνοντας το σωστό δρόμο στη νέα γενιά.

Στον εφεδρικό ΕΛΑΣ συμμετείχαν οι: Ευθυμίου Νικόλαος, Καραγιάννης Ιωάννης ή Γιάγκος, Καραμάνος Γρηγόριος, Κόλιας Παναγιώτης, Λιάκος Γεώργιος, Λιάκος Δημήτριος, Λιάκος Σταμάτης, Λιόσης Αναστάσιος, Λιόσης Δημήτριος, Μαρνίκας Ιωάννης, Μίχας Αθανάσιος, Μυλωνάς Αναστάσιος, Ντάρας Ισίδωρος, Παληγκίνας Γρηγόριος, Παπαδιάς Γεώργιος, Παπαπολυχρονίου Παναγιώτης, Πέππας Βασίλειος, Πέππας Μελέτιος, Περδικάκης Δημήτριος, Στάμου Ιωάννης (Τσεκούρας), Τσίγκος Δημήτριος, Φίλης Σιδέρης.

Αρχηγός των Εφεδροελασιστών ήταν ο ταγματάρχης Νικόλαος Ευθυμίου. Ο Δημήτριος Λιόσης έγινε αργότερα πράκτορας των Γερμανών.

Στο βουνό με το μόνιμο ΕΛΑΣ βγήκαν ανά μονάδα οι ακόλουθοι:

Ι/34 Τάγμα: Αβραάμ Ευάγγελος ή Αλέξανδρος (2), Βερούτης Σπύρος (Χασιώτης – ολμιστής 4/5), Γκλιάτης Ευάγγελος (3), Γκολέμης Δημήτριος (Δήμας – 2), Ευθυμίου Παναγιώτης (Τάκης – 2), Ευσταθίου Παναγιώτης (2), Ηλίας Νικόλαος (2), Καμπόλης Αναστάσιος (Καλυβάκης – 2), Καμπόλης Ιωάννης (Καλύβας – ομάδα διοικήσεως μεραρχίας), Καμπόλης Μιχάλης, Καμπόλης Παναγιώτης (Καλής – 4/5), Καραλής Λεωνίδα (Τσίφτης – 2), Κόλιας Κωνσταντίνος (Κόκκινος – 4/5), Κουράσης Σταύρος (4/5), Λιάκος Γεώργιος (Σπυράκης – 2), Λιάκος Ευάγγελος του Ιωάννη (2), Μπελεγράτης Ευάγγελος (2), Μπουγιατίστης Γεώργιος (3), Μυλωνάς Μελέτιος (Αξιός – 2),

Νοδάρης Ιωάννης (σύνδεσμος 4/5), Πάνος Δημήτριος (Φάνης – 4/5), Παπαϊωάννου Κωνσταντίνος (Κουργάρας), Παππούς Δημήτριος (2), Παππούς Παναγιώτης (4/5), Παππούς Σπύρος (2), Πέππας Παναγιώτης (Καραφωτιάς – 2), Πετρόγιαννος Διαμαντής (1), Ρόδης Κωνσταντίνος (2), Σερέπας Δημήτριος (4/5), Σερέπας Δημήτριος (ολμιστής 4/5), Σερέπας Σταμάτης (4/5), Στάμου Γεώργιος (2), Τριβέλας Κωνσταντίνος (4/5), Τσεβάς Γεώργιος (επιμελητής τάγματος), Τσεβάς Ιωάννης (καπετάνιος ομάδας), Τσίγκος Βασίλειος (4/5), Τσίγκος Ισίδωρος (4/5), Τσίγκος Κωνσταντίνος (2), Τσίγκος Κωνσταντίνος (Καυκοκαλύβας – 2), Τσίγκος Παναγιώτης (2), Τσίγκος Παναγιώτης (Βρέστας – 2), Τσοκάνης Παναγιώτης (Τούρκος – 4/5), Χατζιδάκης Περικλής (4/5)

III/34 Τάγμα: Ηλίας Ιωάννης (Κολιοτσάκος), Κατσιμπάρδης Δημήτριος, Λιόσης Μιχαήλ (σύνδεσμος τάγματος), Μυλωνάς Βασίλειος, Πανταζής Ιωάννης

5ο Τάγμα: Παπαϊωάννου Αλέκος, Σερέπας Σταμάτης (Τιμοσένκο), Τραχιώτης Σωτήριος, Τσίγκος Ευάγγελος (Κώστας)

Πυροβολικό Μεραρχίας: Γκίκας Κωνσταντίνος

Μηχανοκίνητο: Κόλλιας Αθανάσιος, Λιάκος Δημήτριος

ΕΛΑΝ: Γαβαθάς Περικλής

Οι Βασίλειος Τσίγκος και Αλέκος Παπαϊωάννου τραυματίστηκαν στις μάχες του Σανατορίου Πάρνηθας και της Σουβάλας αντίστοιχα. Σε μάχη τραυματίστηκε κι ο Διαμαντής Πετρόγιαννος.

Οι Μιχάλης Καμπόλης, Σταύρος Κουράσης, Γεώργιος Λιάκος (Σπυράκης), Νικόλαος Μάρκος, Δημήτριος Πέππας και Δημήτριος Τσίγκος έπεσαν μαχόμενοι. Οι Δημήτριος Κόλλιας και Ν. Μαυράκης (Νάκος) εκτελέστηκαν απ' τους Γερμανούς. Ο Σιδέρης Μαυράκης εκτελέστηκε μετά τη Βάρκιζα.

Μάνδρα

Οι Μανδραναίοι ήταν άνθρωποι σκληροί από ιδιοσυγκρασία. Ήταν όμως και πιστοί, συνεπείς, πρόθυμοι, αρκεί να τους φερόσουν με το μαλακό και με το φιλότιμο.

Η Μάνδρα μας ενδιέφερε ιδιαίτερα ως I/34 Τάγμα, διότι ήταν το κοντινότερο κατοικημένο μέρος στον καταυλισμό του 2ου Λόχου. Οι ακούραστοι Εφεδροελασίτες Μελέτης Μαρούγκας, Μουντζούρης, Κίτσος Τσάνας κι ο άλλος Μελέτης Μαρούγκας (της Χριστίνας) υπήρξαν το μάτι και το αυτί των ανταρτών, με επικεφαλής τον Κώστα Διολέτη. Μεταξύ αγια-Σωτήρας και Παλαιο-

χωρίου περνούσαμε από Πατέρα προς Πάρνηθα κι αντίστροφα, και οι Μανδραναίοι μας εξασφάλιζαν το πέρασμα με σιγουριά.

Η οικογένεια του μπαρμπα-Πανούση Διολέτη, με το Χρήστο και τον Κώστα που έπεσε ηρωικά στον αγώνα (ο Λεωνίδας ήταν ακόμα μικρός), είναι αντιπροσωπευτική των παραδόσεων του '21. Επίσης ο Γιώργης Πόγκας, υπεύθυνος της Επιμελητείας του Αντάρτη, υπήρξε ένας απ' τους πιο πολύτιμους συνεργάτες μας σε δύσκολες ώρες.

Στο Ι/34 Τάγμα θυμάμαι ότι υπηρέτησαν οι εξής: Γκλιάτης Νικόλαος, Γκλιάτης Σταμάτης (Αριστείδης), Καραϊσκάκης Νίκος, Κόλλιας Ιωάννης, Μαρούγκας Ιωάννης, Μαρούγκας Μελέτης (Φίλης), Μαρούγκας Μελέτης (της Χριστίνας), Παπαπέτρου Σωτήρης, Ρόκας Κωνσταντίνος, Σμπάρδης Παναγιώτης, Τσάμος Γεώργιος.

Μενίδι (Αχαρνές)

Το Μενίδι είχε γερή εαμική οργάνωση, της οποίας επικεφαλής ήταν ένας νέος αλλά πολύ συνετός άντρας, ο Μήτσος Βησσαράκης. Και σήμερα ακόμα, έπειτ' από τριάντα πέντε χρόνια, ακούς να λένε πολλοί Μενιδιάτες ότι χάρη στο Βησσαράκη το χωριό έμεινε σ' όλη τη διάρκεια της Κατοχής σαν αγαπημένη οικογένεια, παρά τις επίμονες προσπάθειες μερικών «εθνοπατέρων» (Πάγκαλου – Γονατά) να σπείρουν το μικρόβιο του διχασμού και της αλληλοεξόντωσης.

Βέβαια, όπως λέει πρώτα ο ίδιος, ανταποκρίθηκε στα δύσκολα κι επικίνδυνα καθήκοντά του επειδή είχε γι' άξιους συνεργάτες οργανωμένα μέλη. Είχε επίσης την ειλικρινή και φιλότιμη συμπαράσταση όλων των κατοίκων, ασχέτως πολιτικής τοποθέτησης. Δυστυχώς αργότερα, στα Δεκεμβριανά, μια εσφαλμένη απόφαση της ηγεσίας του ΚΚΕ -κι η ακόμα πιο σφαλερή εφαρμογή της απ' τα υπεύθυνα περιφερειακά όργανα- τάραξε τα ήρεμα νερά, δίχασε τους κατοίκους κι έστειλε πολλούς αγωνιστές στην εξορία ή το εκτελεστικό απόσπασμα.

Το Μενίδι προσέφερε στον ΕΛΑΣ σημαντικό αριθμό απ' τα παιδιά του – συγγνώμη αν παραλείψουμε κάποιον, είναι πολλά τα χρόνια: Βασιλείου Κωνσταντίνος του Σπ., Βησσαράκης Νικόλαος του Σωτηρίου (Σπαθούλας – αδερφός του εαμικού υπευθύνου), Βλάχος Δημήτριος του Γεωργίου (Γρήβας), Βούλγαρης Γεώργιος του Ιωάννη, Βρεττός Ιωάννης του Γεωργίου (Κουμπούρας), Δαμάσκος Δημήτριος του Κ., Δαμάσκος Χρήστος του Ευάγγελου (Τάκης), Δεγαίτης Γεώργιος του Λέοντα (Τσιριγώτης), Καβαλάρης Γεώργιος

του Αν. (Μπαρδάκος), Καράμπελας Νικόλαος, αδερφοί Κατάρας Αναστάσιος και Παναγιώτης του Σπύρου, Κατάρας Εμμανουήλ, Κατάρας Νικόλαος του Ευάγγελου, Κουντουριώτης Ιωάννης του Χρ., Λαβρέντης Ευάγγελος του Χρ., Λάσκος Αναστάσιος του Ευάγγελου (Γαρύφαλλος), Μαδαρός Ιωάννης, Μαρίνης Γεώργιος του Ευάγγελου (Ρήνος), Μαρίνης Σπύρος του Κ., Μασούρας Ιωάννης του Γεωργίου, Ματουκάς Μιχαήλ, Ματουκάς Αντώνιος, Μουστακάτος Γεώργιος του Ι., Μπόζδας Αθανάσιος του Ιωάννη, Μπούκης ή Βαθιάς, Νίκας Σπύρος του Ιωάννη, Στουραΐτης Χρήστος, Τεμέλκος Μιχαήλ του Χρ. (Τζατζάς), Τριβέλας Δημήτριος του Κωνσταντίνου (Φρύδας), Τσαγκάρης Σπύρος του Δημ., αδερφοί Τσάμης Ιωάννης (Καραγιώργης) και Χρήστος (Χασάπης), Χατζηπέτρος Κωνσταντίνος του Δημ.

Ο Μιχάλης Ματουκάς σκοτώθηκε από νάρκη. Οι Εμμανουήλ Κατάρας, Γιάννης Κουντουριώτης και Κώστας Χατζηπέτρος έπεσαν σε μάχες με τους Γερμανούς. Οι Γιάννης Μασούρας και Δημήτρης Τριβέλας σκοτώθηκαν στη Σωτηρία. Ο Μιχάλης Τεμέλκος εκτελέστηκε μετά τη Βάρκιζα. Τη μανία των χιτλερικών κτηνών γνώρισε επίσης ο άμαχος πληθυσμός του χωριού με τριάντα πέντε νεκρούς. Δυστυχώς δεν μπορέσαμε να συγκεντρώσουμε τα ονόματά τους.

Δερβενοχώρια

Σχεδόν όλοι οι κάτοικοι των Δερβενοχωρίων ήταν οργανωμένοι στο ΕΑΜ, παρατηρήθηκε μάλιστα η εξής «ιδιομορφία»: Πουθενά στ' οροπέδιο δεν υπήρξε -ή τουλάχιστον δεν εκδηλώθηκε- οποιαδήποτε αντιασική αντίδραση, σε αντίθεση με γειτονικά χωριά, όπως π.χ. στον Άγιο Θωμά, την Ασωπία ή το Κριεκούκι, που βεβαίως κι αυτά τα ελέγγαμε με τις οργανώσεις μας. Ούτε πληροφοριοδότης των Γερμανών και των Ταγματασφαλιτών υπήρξε κανείς. Οι Δερβενοχωρίτες έμειναν μέχρι το τέλος αληθινοί Έλληνες, παρ' όλες τις καταστροφές που θα πάθαιναν· ακόμα κι οι πολιτικά αντίθετοι φέρθηκαν μ' αξιοπρέπεια κι υπερηφάνεια και δεν καταδέχτηκαν να πέσουν στο επίπεδο του χαφιέ.

Δε φύτευαν στα Δερβενοχώρια το ζιζάνιο της προδοσίας, διότι επιζούσαν κι επιζούν ακόμα οι αρβανίτικες παραδόσεις του Σκουρτανιώτη, του Χατζημελέτη, του Μητρομάρα κι άλλων αγωνιστών που έδρασαν το '21 στα χωμάτά τους. Άβατο ήταν για τους Τούρκους αυτό το δερβένι (πέρασμα) απ' τη Βοιωτία και την Εύβοια προς την Πελοπόννησο. Μονάχα μια φορά το χρόνο κατέβαινε στη Θήβα ο καπετάνιος απ' το Δερβενοσάλεσι (Πύλη) για να δώσει

τον ετήσιο φόρο στον πασά· αυτή ήταν η συμφωνία κι οι Τούρκοι την τηρούσαν, αποφεύγοντας ν' ανοίξουν πολεμικούς λογαριασμούς. Κι όπως αναφέρει η παράδοση, το πουγγί με τις λίρες το έδινε ο καπετάνιος κρεμασμένο στη μύτη της πάλας του, σε ένδειξη παλικαριάς κι ανυποταγής.

Στρατιωτικά, μολονότι τ' οροπέδιο αποτελούσε τη βάση του 34ου Συντάγματος και του I/34 Τάγματος, είχαμε αποφασίσει να μη στρατολογήμε ντόπιους. Κρίναμε προτιμότερο να μένουν οπλισμένοι στα χωριά τους ως μέλη του εφεδρικού ΕΛΑΣ, πράγμα που στη συνέχεια θ' αποδεικνυόταν σωτήριο. Δεχθήκαμε μόνο κάποιους που επέμειναν πάρα πολύ, όπως τους Χρήστο Λάμπρου (Νταβέλη), Γιώργο Λύγκο, Βαγγέλη Παύλου (Καραϊσκάκη) και Βασίλη Σταμάτη απ' την Πύλη, Διομήδη Αγαθή, Γεροδήμο, Θανάση Διπλό (Διάκο), Αναστάσιο Μίχα και Γιάννη Πέπα απ' τα Σκούρτα, τους Παντελή Λινάρδο, Κώστα Μιχαήλου και Ανδρέα Πέππα απ' το Πάνακτο, καθώς και μερικούς ακόμα που μου διαφεύγουν.

Τη δυνατότερη και μαχητικότερη οργάνωση είχε η Πύλη ή Δερβενοσάλεσι. Υπεύθυνος της εαμικής οργάνωσης ήταν ο πρώην κοινοτάρχης Σωτήρος Τσεβάς και επικεφαλής του εφεδρικού ΕΛΑΣ ο Στέφας Μαλιάτσης, ο οποίος ήταν κι έφεδρος λοχίας. Από συνδυασμένα στοιχεία που διαθέτουμε (Τσεβάς, Στέφας, Μανωλκίδης), την εφεδρική ομάδα αποτελούσαν οι: Γιώργας Γεώργιος Ι., Γιώργας Κώστας Χρ., Γιώργας Μελέτης, Κόλλιας Γεώργιος Στυλ., Κώνστας Δημήτριος ή Μητσογιαννάκος, Λάμπρου Βασίλης Δημοσθ., Λάμπρου Γεώργιος Δημοσθ., Λύγκος Αθανάσιος Δ., Λύγκος Ζήσης, Λύγκος Θεόδωρος Κ., Λύγκος Παναγής, Μαλιάτσης Δημήτριος Ευστ., Μαλιάτσης Παύλος, Μαλιάτσης Στάθης, Μαλιάτσης Στέφας (αρχηγός), Νέος Γεώργιος ή Γούλιας, Παπαϊωάννου Αγησίλαος Δ., Παπαϊωάννου Χριστόφορος Δ., Σταμάτης Αγγελής Γ., Σταμάτης Γιάννης, Σταμάτης Τάσος Γ., Τσεβάς Δημήτρης (υπεύθυνος ΕΑΜ).

Στα Σκούρτα υπεύθυνος του ΕΑΜ ήταν ο Θανάσης Αγαθής και του εφεδρικού ΕΛΑΣ ο Θανάσης Παπαθανασίου που 'χε το παρατσούκλι Γιαταγάνας. Θυμάμαι επίσης το Γιάννη Αγαθή.

Στη Στεφάνη ή Κρώρα, δραστήρια μέλη ήταν οι Κεχαγιάς Γιώργος, Μυλωνάς Βασίλης, Νοδάρας Βασίλης, Σαμπάνης Ανδρέας, Σαμπάνης Γιώργος, Σαμπάνης Περικλής (Σκόμπυ), Φιλιππής (Ταγματάρχης).

Ούτε το μικρό Πάνακτο και το ακόμα μικρότερο Πράσινο -παλαιές ονομασίες Κακονισχίρι και Καβάσαλα- υστέρησαν σε προσφορά στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Ειδικά το Πάνακτο, που πέρα απ' τους προαναφερ-

θέντες αντάρτες μάς έδωσε τον ιερέα του συντάγματός μας, τον αρχιμανδρίτη Χρυσόστομο (κοσμικό όνομα Γεώργιος Πέππας).

Το ότι ξεχώρισα αυτά το ονόματα, καθόλου δε σημαίνει πως οι υπόλοιποι κάτοικοι των χωριών απουσίασαν απ' τον αγώνα και δεν έδωσε ο καθένας ό,τι μπορούσε. Η πηγή, η βρυσομάνα, είναι πάντα το ανώνυμο πλήθος που όμως είναι πρακτικά αδύνατο να παρελάσει απ' τις σελίδες ενός βιβλίου. Γι' αυτό, όπως είναι γενικά παραδεκτό σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, γίνεται πάντα ένα ξεχώρισμα αυτών που υπήρξαν πιο ενεργοί.

